

Odnos između kršćanskih crkava u Demokratskoj Republici Kongo : perspektiva ekumenskog dijaloga

Kakule, Richard Mahamba

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:356782>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ

RICHARD KAKULE MAHAMBA

**ODNOS IZMEĐU KRŠĆANSKIH CRKAVA U
DEMOKRATSKOJ REPUBLICI KONGO**
Perspektiva ekumenskog dijaloga

Diplomski rad

Split, 2022.

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ**

RICHARD KAKULE MAHAMBA

**ODNOS IZMEĐU KRŠĆANSKIH CRKAVA U
DEMOKRATSKOJ REPUBLICI KONGO
Perspektiva ekumenskog dijaloga**

Diplomski rad

iz Ekumenskog bogoslovlja

mentor: doc. dr. dr. sc. Ivan Macut

Split, 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	3
UVOD	4
Objašnjenje.....	4
Izbor i interes teme.....	4
Problematično	4
Hipoteza i ciljevi rada	5
Stanje pitanja	5
Izvori i metoda.....	5
Razgraničenje istraživanja.....	6
Podjela diplomskog rada	6
1. EKUMENSKI POKRET U DEMOKRATSKOJ REPUBLICI KONGO	7
Uvod.....	7
1.1. Početak kršćanstva u DR Kongo	7
1.2. Suvremeno kršćanstvo u DR Kongo	10
1.2.1. Katolička Crkva u DR Kongo	12
1.2.1.1. Nacionalna biskupska konferencija Konga.....	14
1.2.1.2. Laički odbor Konga	14
1.2.2. Pravoslavna Crkva u DRC-u.....	15
1.2.3. Protestantizam u DRC-u	18
Zaključna razmišljanja	21
2. EKUMENSKI DIJALOG U DR KONGU	22
Uvod.....	22
2.1. Ekumenska molitva	23
2.2. Ekumenski odnos i politika u DRC-u.....	27
2.3. Protivljenje ekumenizmu u DRC-u	29
Zaključne misli	32
ZAKLJUČAK	33
BIBLIOGRAFIJA.....	34
IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI.....	38
SUMMARY	40

SAŽETAK

Čovjek je religiozno biće. On vjeruje u vrhovno biće koje je Bog. No suočava se s problemom odabira prave vjere ili ne može ići dalje od obrazovanja i vjere kojoj pripada njegova obitelj. To se naširoko promatra u Demokratskoj Republici Kongo od ulaska kršćanstva do danas. Gotovo cjelokupno stanovništvo Konga pripada Crkvi i/ili vjeri koja djeluje u Demokratskoj Republici Kongo. Ova zemlja, smještena usred Afrike, trenutno je dom nekoliko kršćanskih crkava od početka 20. stoljeća. Važno je misliti na ekumensko jedinstvo svih ovih crkava kroz zajedničke skupove i molitve. Stoga je ekumenski dijalog u Demokratskoj Republici Kongo aktualno pitanje.

Mnogi autori opširno objašnjavaju što dekreti i enciklike o ekumenizmu znače u kršćanskom životu. Na povijesni način, prvi dio ovog diplomskog rada odnosi se na ulazak ekumenskih crkava u Demokratsku Republiku Kongo, posebice Katoličke crkve, Protestantske crkve i pravoslavnih. Usput treba napomenuti da je nova kršćanska crkva koja je nastala u 20. stoljeću u Demokratskoj Republici Kongo i koja danas okuplja gotovo 10% stanovništva Konga i koja se već proširila na druge zemlje: to je kimbangvizam. I na teološki način, u drugom dijelu ovog diplomskog rada riječ je o manje-više poznavanju teološkog razvoja ekumenskih Crkava u Demokratskoj Republici Kongo. Te su crkve povezane s kongoanskom politikom, organizacijom ekumenske molitve, ali s druge strane postoji određeno protivljenje bilo kojoj ekumenskoj organizaciji ili skupu.

U usporedbi s onim što se događa drugdje u svijetu, recimo da je beskorisno polemizirati jer se čovjek pridržava kršćanske religije po svom izboru s jedinom svrhom „spasenja“. I stoga, bit će potrebno promicati ljubav koja nas spaja. Druge reakcije sugeriraju da Kongoanci potječu iz iste obitelji i da izbor pripadnosti različitim religijama ne bi trebao biti prepreka za poricanje ljubavi prema bližnjemu.

Ključne riječi: Demokratska Republika Kongo, Katolička crkva, protestantska crkva, pravoslavna crkva, ekumensko jedinstvo, dekret o ekumenizmu, enciklika, kimbangvizam

UVOD

Objašnjenje

Crkva u Demokratskoj Republici Kongo (DRC) je u pokretu, koja ne zaboravlja svoju prošlost, svoje porijeklo i svoje očeve. Prošlost koju također čine kultura i tradicija koje su pozvane pridružiti se vjeri u pravednoj i zdravoj ravnoteži. Svaka osoba u sebi nosi obilježja vlastite kulture koju čine jezici, narodne mudrosti, pisma, uvjerenja, načini ponašanja itd. Povijest Crkve u Kongu vrlo je opsežna i uključuje događaje koji su se zbili u konkretnom prostoru i vremenu. Naš rad usredotočen je na slučaj odnosa između Crkava Demokratske Republike Kongo, a ova zemlja je upoznala velike događaje misionarske evangelizacije, kao što ćemo vidjeti u ovom diplomskom radu.

U našem istraživanju usredotočili smo se na proučavanje fenomena suživota i mogućnosti dijaloga između Katoličke crkve i drugih ekumenskih Crkava Demokratske Republike Kongo. Pokazalo se da su potreba za zblizavanjem, želja za suradnjom i želja za dijalogom stvarne ne samo između samih ekumenskih crkava, već i između ostalih religija koje djeluju u Kongu.¹ Želja ekumenizma je vidljivo jedinstvo kršćana. Ovo jedinstvo moguće je jedino kroz sporazume između ekumenskih religija i dijaloga.

Izbor i interes teme

Ono što je najviše privuklo našu pozornost je prije svega način na koji se Crkve ponašaju u svjedočenju vjere kršćanstva diljem Demokratske Republike Kongo. Pitali smo se može li to poslužiti za povećanje duhovnosti čovjeka. Zapravo, to je fenomen koji privlači veliku pozornost s moralnog, duhovnog, društvenog stajališta.

Problematično

Nakon duboke analize značenja naše teme o perspektivi ekumenskog dijaloga u DRC-u, na pamet su nam došla sljedeća pitanja: Što je ekumenizam? Kome je upućena poruka

¹ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée – Le cas l'Archidiocèse de Bukavu en RD. Congo*, Harmattan, Paris, 2021., str. 61.

ekumenizma u DRC-u? Koji je interes tjedna jedinstva? Koga brine ekumenski dijalog? Kakvu nam prednost donosi ekumenski dijalog? Kakvi su učinci ekumenizma? Koja je velika perspektiva ekumenskog dijaloga? Koja je uloga Crkve u Africi danas, u gospodarskom, političkom i kulturnom smislu? Ako je ono što ujedinjuje kršćane veće od onoga što ih razdvaja, kako to da se ne poduzima nikakva inicijativa da se više radi na kršćanskom jedinstvu i zajedničkom radu na naviještanju Kristova Evanđelja? Mnogo je pitanja o ekumenizmu općenito, a posebno o njegovom dijalogu.

Hipoteza i ciljevi rada

Nastojeći razumjeti našu temu o perspektivi dijaloga za religije kršćanstva u DRC-u, recimo da je ljudsko biće religiozno biće. S jedne strane, čovjek je zapeo u problemu odabira prave kršćanske vjere. Ovo odstupanje od izbora stvara umnožavanje kršćanskih religija. A s druge strane, čovjek misli na ljubav prema bližnjemu (Ef 4, 1-6)², što ima smisla voljeti sve bez iznimke. Na isti ga način tjera da traži kršćansko jedinstvo koje ima samo svoju pravu vrijednost kroz dijalog.

Stanje pitanja

Želeći saznati više o odnosu kršćanskih crkava u Demokratskoj Republici Kongo shvatili smo da se ovom temom još nitko nije bavio u sklopu našeg Katoličkog Bogoslovnog Fakulteta u Splitu. Stoga je ovo prvi korak u rješavanju ove teme unutar naše sveučilišne ustanove u Splitu. Svima koji budu čitali ovaj diplomski rad, evangelizacija u DRC-u može zvučati kao ekumenski dijalog, s obzirom na više kršćanskih Crkava s kojima se DRC trenutno suočava.

Izvori i metoda

Ne samo da u DRC-u donekle nedostaje razvoj ekumenske teologije, već je i sama ekumenska pastoralna skrb ta koja se tamo nalazi u povojima. Ograničeno je na nekoliko proslava tijekom tjedna molitve za jedinstvo kršćana, koje većinu vremena organizira

² Usp. Damir Pintarić, *Ekumenizam da i(li) ne?* u: *Kairos – Evanđeoski časopis / Godište VIII. (2014)*, br. 2, str. 205-215.

isključivo Katolička crkva,³ kako kaže autor Pierre Dunia Mastaki. Zato se ovaj diplomski rad temelji na knjizi pod naslovom: „*Pour une pastorale œcuménique inculturée – Le cas de l'Archidiocèse de Bukavu en RD. Congo*“; čija je tema naslovljena „*Odnosi između kršćanskih crkava u Demokratskoj Republici Kongo*“. Zadatak su nam olakšale gotovo komplementarne ideje u drugim djelima o ekumenizmu u Kongu i diljem svijeta. Kako bismo u potpunosti shvatili ideju ekumenizma i njegovog dijaloga, koristili smo se interpretativnom metodom. A sve je to okrunjeno kritičkim promišljanjem ekumenskog dijaloga. Ne tvrdimo da dajemo iscrpan pogled, već vrlo nijansiranu bilješku, obojenu poniznošću. Stoga se interpretativna i manje-više komparativna metoda pokazuje povoljnijom za ovu temu. Bit će nam važno razjasniti kako djeluju ekumenske crkve DRC-a u usporedbi s ekumenskim crkvama u svijetu.

Razgraničenje istraživanja

Bez sumnje, svako razgraničenje je pravi problem značenja jer je tako bogata i složena misao paralizirana. Međutim, izbor je neophodan i uvijek je potrebno negdje stati. Po tom pitanju, naša tema nalazi svoju polazišnu točku u ekumenizmu u DRC-u, gdje naša velika briga nije ništa drugo nego težnja za kršćanskim jedinstvom. Budući da je ova priča duga, vremenski smo je omeđivali od 1884. do danas. Ali prije svega htjeli smo dati opći pregled početka kršćanstva u Demokratskoj Republici Kongo.

Podjela diplomskog rada

Ovaj diplomski rad podijeljen je u dva glavna poglavlja nakon uvoda i prije zaključka. Prvo poglavlje nosi naslov: „*Ekumenski pokret u Demokratskoj Republici Kongo*.“ Budući da je opseg širok, usredotočili smo se na dvije točke: početak kršćanstva u DRC-u i suvremeno kršćanstvo u DRC-u. Ova posljednja točka dijeli se dalje na tri teme, a to su Katolička crkva, Pravoslavna crkva i Protestantska crkva u DRC-u. Drugo poglavlje, pod nazivom „*Ekumenski dijalog u DRC-u*“, sadrži tri točke, naime ekumensku molitvu, ekumenski odnos i politiku u DRC-u, te konačno protivljenje ekumenizmu u DRC-u.

³ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 9.

1. EKUMENSKI POKRET U DEMOKRATSKOJ REPUBLICI KONGO

Uvod

Po definiciji ekumenizam je „pokret za ujedinjenje svih kršćanskih zajednica u jednoj Crkvi Kristovoj.“⁴ Dijalog je riječ koja je danas svima na ustima. Jedinstvo kršćana koje zagovara Drugi vatikanski sabor mora se integrirati u DR Kongo. Onda je tu i pitanje poznavanja načina i sredstava za olakšavanje tog jedinstva, poznavanja zajedničkih točaka i točaka razilaženja između kršćanskih Crkava DR Kongo i samo zauzimanje dobrog stava koji može pomoći svima da imaju spasenje.

Vidjet ćemo da se elite kraljevstva koriste pričama, umjetničkim djelima i vizualnom kulturom u cjelini kao prostorima korelacije unutar kojih preoblikuju heterogene ideje i forme, domaće i strane, kako bi stvorili nove komponente Kongo kršćanstva. Tako iskovani kršćanski diskurs ne zadovoljava se kombiniranjem različitih elemenata; on ih preobražava i definira da ih upiše u novi sustav religiozne misli, izražavanja i političke organizacije.

Imajmo na umu da će ovo poglavlje biti više usmjereno na razumijevanje znanja o prošlosti kršćanstva u DR Kongu i njegovu evoluciju u ovom modernom dobu i njegovu perspektivu prema ekumenskom dijalogu. I također senzibilizirati Božji narod i različite crkvene zajednice, prijeći s trenutne ravnodušnosti na razmatranje razlika prema prepoznavanju onoga što se može misliti i tražiti rekontekstualizaciju ekumenizma koji je prilagođeniji životu Konga.

1.1. Početak kršćanstva u DR Kongo

Prva evangelizacija počinje za vrijeme vladavine kralja Nzinga Nkuwua, oca Alfonsa, kad su se Portugalci iskrcali s brodovima na ušće rijeke Nzari (shvaćene kao Zaïr). Pravi apogej ili vrhunac seže u svibnju 1491. godine, portugalski misionari krstili su suverena Kraljevine Kongo, Nzinga Nkuwua, koji je uzeo kršćansko ime Joao I Nzinga Nkuwu. Dvor i stanovnici kraljevstva također su prešli na vjeru suverena. Glavni grad Konga, Baji je promijenio ime u San Salvador. Prvi opisi kraljevstva Kongo preuzeti iz „*Relatione del*

⁴ Tomislav Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema – Uvod u misao drugog vatikanskog Koncila*, KS, Zagreb, 1986., str. 226.

*Reame di Congo et delle circonvicine contrade*⁵ datiraju iz 1591. godine od strane Filippa Pigafette. Najprije se zainteresirao za trgovca Duarte Lopeza koji je već nekoliko godina živio u Kongu od 1578. do 1583. Upravo su ti opisi potaknuli znatijelju cijele Europe i zapalili žar za evangelizacijom Kraljevstva Kongo. Na početku moderne ere, kršćanstvo „Kongo“⁶ oživljava u svađama „*Missione in prattica*.“⁷ Žive slike brata franjevca nude neočekivane poruke u kojima se kršćanski predmeti, obredi i simboli skladno stapaju s afričkim slikama, običajima i amblemima. Likovi djeluju u okruženju koje izaziva predrasude o Africi za talijansku publiku iz 18. stoljeća, kao i za one koji danas razmišljaju o tim svađama. Pogledu se ne nudi teritorij stran europskim idejama, predmetima i praksama, već kozmopolitski, jasno kršćanski krajolik: „Kraljevina Kongo.“

Primjećuje se da je u vrijeme kada su te slike naslikane, Kongo kršćanski i gotovo 200. godina u dijalogu s vizualnom i materijalnom kulturom Europe i atlantskog svijeta. Od odluke svog vladara da prigrli katoličanstvo potkraj 15. stoljeća do vremena Bernardina i dalje, muškarci i žene iz kongoanske elite pomiješali su, okupili i na neki način redefinirali kreativne vizualne forme, religijsku misao i lokalne i strane političke koncepte za izgradnju nove koherentne, i evoluirajuće vizije svijeta koju autor Bernardino naziva „Kongo kršćanstvom.“

Kršćanstvo je uvedeno u regiju Kongo 1484. kada su stigli Portugalci i uvjerali kralja i njegovu pratnju da preobrate narod. Ova pretvorba je prije svega bila tehnološka, jer su Kongosi impresionirani raznim konstrukcijama, brodovima i alatima istraživača, željeli su usvojiti kulturu i vjeru ovih. Godine 1506. na prijestolje je došao kandidat koji je imao naklonost Portugalaca, Alfonso I. od Konga. Alfonso I. je imao nekoliko prepiski s portugalskim kraljem i Vatikanom. Alfonsova vladavina označava vrhunac kršćanstva u

⁵ Willy Bal, *Le royaume du Congo aux XVe et XVIe siècles – Document historique*, INEP, Leopoldville, 1963., str. 17.

⁶ Odlučuje pisati Kongo i kongo s „K“ kako bi razlikovao kraljevstvo i povijesno stanovništvo od kolonijalnih i modernih političkih entiteta poznatih kao Kongo. Na francuskom, „Congo“ sa „C“ označava državu u cjelini, bilo da je to Republika Kongo ili Demokratska Republika Kongo (DRK ili DRC ili DR Kongo). U hrvatskom je jeziku tu razliku teško uočiti zbog izgovora „k“. Država se trenutno zove Demokratska Republika Kongo. To je ime već nosila od 1964. do 1971. Potom je ponovno promijenila ime i postala Zair i tako je ostalo do 1997. Francuzi su upravljali sjeverom bivše Kraljevine Kongo. Ova regija, koja je 1958. godine postala Republika Kongo, stekla je neovisnost 1960. godine. Između 1969. i 1990. godine ova država je dobila ime Narodna Republika Kongo. U sadašnjem jeziku mislimo na Kongo-Kinshasa, Demokratsku Republiku Kongo, bivši Zair i bivši Belgijski Kongo. Kombiniranje imena zemlje s imenom njezina glavnog grada najčešći je način razlikovanja dvije susjedne republike. To je bilo posebno potrebno od 1960. do 1964. godine, kada se Kongo-Kinshasa službeno zvala i Republika Kongo. S druge strane, Kongo-Brazzaville se zove Republika Kongo. Ova regija je između 1906. i 1958. imala službeni naziv Srednji Kongo, koji je u to vrijeme bio južni dio Francuske Ekvatorijalne Afrike (na francuskom: *Afrique Équatoriale Française*, skraćeno: AEF). Ovu razliku možemo pročitati u Clark J.F. & Decalo S. 2012, str. xxxii i str. xxxv.

⁷ Bernardino Ignazio da Veza d'Asti, „*Missione in prattica*“: *padri cappucini ne'Regni di Congo, Angola et adiacenti*, CCT, Torino, 1432., str.7.

Kongu. Dok su drugi kraljevi osudili Portugalce iz njegovih knjiga na trgovinu robljem, Alfonso je uspio uspostaviti dobar odnos s Portugalcima tako što je i sam postao kršćanin. Činjenica koju je ustvrdio kralj Manuel:

Njegovo je kršćanstvo takvo da mi se ne čini da je kršćanstvo od čovjeka, već od anđela kojeg je Bog poslao u ovo kraljevstvo da ga obrati (...) on govori tako dobro i s tako osobnim uvjerenjem da mi se čini da Duh Sveti neprestano govori kroz njega (...) Tijekom saslušanja ili kada sluša strane u sporu, on govori samo o Bogu i svecima.⁸

U drugoj polovici 19. stoljeća u Demokratskoj Republici Kongo uspostavile su se ostale europske Crkve, prije svega Crkve iz Francuske. Tijekom istog razdoblja anglosaksonski i skandinavski protestantski misionari naselili su se u Kongu. Oni su baptisti i metodisti. Suparništvo između katolika i protestanata potaknulo je misionarski zamah. To se pretvorilo u prednost katolika kada je Kraljevina Kongo prešla u ruke belgijskog kralja, katolika Leopolda II.⁹ Prva od protestantskih misija kojoj se treba obratiti na obalama Konga je „*Baptist Missionary Society*“,¹⁰ (1844. godine), skraćeno BMS. Bio je to prvi u kraljevstvu Kongo koji je vidio dolazak protestantskih misionara. Do dolaska ovih potonjih stanovništvo je poznavalo samo katolike.

Uspostavljanjem općeg okvira evangelizacije u Kongu, autor Pierre Dunia Mastaki jasno pokazuje da je nakon prvog portugalskog, katoličkog i eurocentričnog vala, drugi, nakon Berlinske konferencije, doživio ljubomoru protestantskih misionara prema katolicima, potaknut od strane belgijske države kao agenti koji podržavaju kolonizaciju. Od samog početka odnosi između reformiranih zajednica i Katoličke crkve bili su napeti, na neki način reproducirajući one koji postoje na sjevernoj hemisferi.¹¹ Povijest afričkog kršćanstva kaže da kada je kršćanstvo stiglo u podsaharsku Afriku, ono je u isto vrijeme unijelo višestruka odstupanja koja postoje između različitih konfesija koje su živjele na zapadu. Afričke religije koje su sačinjavale dušu afrikanaca sve su te denominacije smatrale poganstvom koje se apsolutno moralo preobratiti u kršćansku vjeru.¹²

⁸ John Baur, *2000 ans de christianisme en Afrique, une histoire de l'Eglise Africaine*, Paulines, 2001, str. 53.

⁹ Usp. Laurent Lacher, *L'Eglise en République Démocratique du Congo (encore) face au pouvoir*, Ifri, Paris, 2018, str. 9.

¹⁰ Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 53.

¹¹ Usp. *Isto*, str. 10.

¹² Usp. *Isto*, str. 238.

1.2. Suvremeno kršćanstvo u DR Kongo

Povijest druge polovice 19. stoljeća vrlo je bogata događajima u svijetu, kako politički tako i religijski. Ovo je razdoblje velikih ambicija i ekspanzija pojedinih zapadnih sila u suparništvu s ostatkom svijeta. Ovo razdoblje također odgovara sustavnijim istraživanjima u unutrašnjosti Afrike. Konačno je to razdoblje kolonizacije ali i početak nove evangelizacije Afrike. Novom rastu misija u Africi pogodovala je duboka promjena uvjeta u kojima se razvijao apostolat. Bez obzira na njezino usmjerenje, nijedno ozbiljno znanstveno istraživanje Crkve u Africi na početku 21. stoljeća ne može se provesti bez uzimanja u obzir misionarskog poriva s kraja 19. stoljeća na kontinentu, s njegovom smjelošću, ponekad iluzijama i duboku vjeru ljudi od akcije koji su se tada upustili u odvažne projekte u ime Evanđelja.¹³

Kao što je naznačeno u apostolskom programu pape Ivana Pavla II., Afrika općenito ima nekoliko aspekata evangelizacijskog poslanja koje se danas nameće Crkvi: „evangelizacija, inkulturacija, dijalog, pravda i mir, sredstva društvene komunikacije.“¹⁴ Prva evangelizacija u Kongu bila je neuspješna. Od 19. stoljeća nastalo je još nekoliko kršćanskih Crkava koje su trenutno u perspektivi ekumenskog dijaloga. Više je katolička nego protestantska, a snažna je i lokalna kršćanska crkva proroka Simona Kimbangua. Kršćanstvo je većinska religija u Demokratskoj Republici Kongo. Broj kršćana svih denominacija u Kongu procjenjuje se na preko 63 milijuna, što predstavlja otprilike 95,7% nacionalnog stanovništva ili 2,9% kršćana u svijetu. Tako je najveća denominacija rimokatolicizam, koji predstavlja 50% nacionalnog stanovništva, zatim protestantizam (20%) i kimbangvizam (10%). Manje od 0,1 posto stanovništva su pravoslavni kršćani, a ostali postoci čine druge religije i sekte. Primjećuje se da je povijest kršćanstva u današnjem Kongu usko povezana s poviješću europske kolonijalne ekspanzije.¹⁵

Kimbangvizam je osnovao Simon Kimbangu. Rođen je u Nkamba u Bas-Kongu, odgajan je da postane protestantski misionar. Značenje imena Kimbangu je „onaj koji otkriva skrivene stvari.“¹⁶ U travnju 1921., u dobi od 39 godina, izjavio je da je imao viziju Krista, koja ga je pozvala da preobradi svoj narod i da svoj život posveti Bogu. Imao je nove vizije koje su ga potaknule da se vrati svom starom životu i da se posveti Kristu. Ubrzo nakon toga,

¹³ Usp. Faustin-Noel Gomarino Rutashigwa, *L'implantation missionnaire au Congo-RDC: de l'assistance à l'autonomie financière: Une approche socio-historique*, EDGP, Paris, 2016., str. 42.

¹⁴ Jean Paul II, *Ecclesia in Africa*, u: *Documentation catholique*, No 2123, 1er octobre 1995, str. 819.

¹⁵ https://wikipredia.net/bs/Christianity_in_the_Democratic_Republic_of_the_Congo. (Pristupljeno: 20.03.2022.)

¹⁶ <https://www.afrikhepri.org/hr/proročanstvo-velikog-proroka-simon-kimbangu>. (Pristupljeno: 02.03.2022.)

bio je zaslužan za ozdravljenje bolesne žene jednostavnim polaganjem ruku. Pripisivali su mu se i druga čuda, te je vrlo brzo postao poznat u regiji. Katolički poglavari su protestirali kod vlasti, a protestanti su ga poricali. U lipnju su ga kolonijalne vlasti uhitile zbog poticanja revolucije i građanske neposlušnosti te je osuđen na doživotni zatvor. Umro je 30 godina kasnije u zatvoru, 1951 godine. Kolonijalne vlasti su mislile da pokret neće preživjeti zatvor i smrt Simona Kimbangua, ali je preživio i bio je aktivan element otpora kolonizaciji. U postkolonijalnom razdoblju stvari su postale složenije. Umjesto da zabrani ovu crkvu, predsjednik Mobutu ju je prisvojio i dao joj službeni status. Kimbangvizam je prije nego što je postojao prošao težak put kroz progone, mržnje, nesporazume. I konačno je službeno priznata kao Crkva utemeljena na vjeri u Isusa Krista.

Od 1960. Kimbangvistička crkva razvila je, s jedne strane, pravovjerniju službenu teologiju zbog svoje privrženosti, pod uvjetima, Ekumenskom Vijeću Crkava 1969. i, s druge strane, popularne teologije ograničene unutar Crkve. Biblija je bila predmet egzegetske revizije smještajući mjesto crne rase, etničke skupine Kongo i dinastije koju su formirali Kimbangu i njegovi potomci u biblijskoj povijesti. U okviru ove kimbangvističke eshatologije, simbolika konstrukcija u Nkambi, svetom gradu Kimbangvista, zvanom „Novi Jeruzalem“, namjerava biti bogata značenjem. Isto tako, Crkva je od 1960-ih organizirala niz ceremonija kako bi omogućila i ubrzala dolazak Kraljevstva. Na kraju, kimbangvistička crkva se ponovno okrenula Ivanovskoj viziji posljednjih vremena, čija je blizina najavljena.¹⁷

Jedno od njegovih načela je i ono u kojem kaže: „Crnac će postati Bijeli, a Bijeli čovjek Crni.“¹⁸ Ovaj princip uopće nema značenje promjene rasne boje. Moglo bi se reći da je manje riječ o deložaciji bijelaca nego o preokretu hijerarhijskih odnosa. Ovaj mit o prevrnutom svijetu također se odnosio na posjedovanje svetih izvora, materijalnog bogatstva bijelog čovjeka. Kimbangvizam se proširio po cijeloj zemlji, a proširio se i po okolnim zemljama. Sada ga prakticira oko 10% stanovništva DR Konga. Propisano je ne piti alkohol, ne pušiti, izbjegavati nasilje i poligamiju. Protestantski kao i katolički misionari obilježili su, svojim radom evangelizacije, razvoj afričkih društava. Sada je prihvaćeno da su:

Protestantske misije znatno pridonijele civilizirajućem radu u Kongu, evangelizaciji, izgradnji bolnica, škola. Godine 1908., 200 misionara bilo je podijeljeno u 43 mjesta. Pedeset godina

¹⁷ Usp. Anne Melice, Le kimbanguisme: un millenarisme dynamique de la terre au cieux, u: *Bulletin des sciences*, Arson - Kaow, vol. 47 (2001. Suppl.): 3, (Brussels, 30 nov. - 1 dec.), str. 35-54. Na: [https://fr.wikipedia.org/Religion en République Démocratique du Congo](https://fr.wikipedia.org/Religion%20en%20R%C3%A9publique%20D%C3%A9mocratique%20du%20Congo). (Pristupljeno: 10.04.2022.)

¹⁸ *Isto*, str. 38.

kasnije njihov se broj popeo na preko 1600 u oko 280 postaja; pomoglo im je više od tisuću kongoanskih pastora, a broj protestantskih kršćana dosegao je gotovo milijun.¹⁹

Papa Ivan Pavao II u svojoj enciklici „*Ut Unum Sint*“ citira važan dio o ekumenizmu iz dekreta „*Unitatis redintegratio*“ i želi da se pročita u cijelosti. To je Drugi vatikanski sabor koji izražava odlučnost Crkve da prihvati ekumensku zadaću jedinstva kršćana kako se kaže: „Ovaj Sveti Sabor potiče sve katoličke vjernike da se, spoznavši znakove vremena, radišno uključe u djelo ekumenizam.“²⁰ Ova izjava nije iscrpna za potragu za kršćanskim jedinstvom u DRC-u.

1.2.1. Katolička Crkva u DR Kongo

Demokratska Republika Kongo je prije kolonizacije i evangelizacije bila podijeljena na kraljevstva. Evangelizacija u DRC-u prošla je kroz tri glavne faze²¹: prva faza započela je 1483. godine, otkrivanjem ušća rijeke Kongo od strane mornara Diega Koa. Upravo su portugalski misionari prvi evangelizirali Kraljevinu Kongo u DRC-u. Ova evangelizacija je opala zbog nekoliko kriza, posebice otpora stanovništva da prihvati evangelizaciju, otpora zbog pridržavanja tradicionalnih običaja. Fenomen trgovine robljem, stvarajući nesigurnost kod lokalnog stanovništva, otežava naviještanje Evanđelja.

Druga evangelizacija odvija se između organizacije Berlinske konferencije koja se održala od 15. studenog 1884. do 26. veljače 1885. i 1980. godine, godine stote obljetnice evangelizacije u Kongu. To je razdoblje tijekom kojeg su misionarske kongregacije evangelizirale teritorij Konga koji je od 1885. postao Nezavisna Država Kongo, pod belgijskim kraljem Leopoldom II. Do 1898. gotovo sve redovničke kongregacije osnovane u Belgiji, naselile su se u Kongu radi evangelizacije.²²

Treća faza evangelizacije u Kongu, koju je 1980. godine kongoanski episkopat nazvao „*Evangélisation en profondeur*“²³, što znači „duboka evangelizacija“; nastavlja se odvijati suočena s aktualnim događajima u zemlji i u društveno-političkom kontekstu. To je jasno vidljivo u temama o kojima se raspravljalo na određenim plenarnim skupštinama u Kongu nakon II. vatikanski koncil.

¹⁹ Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 55.

²⁰ Ivan Pavao II, *Ut unum sint – Orientale Lumen*, KS, Zagreb, 1995., br. 8., str. 15.

²¹ Usp. Litambala Mbuli Édouard, *Les formations théologiques dans l'Eglise catholique de la République Démocratique du Congo*, UCL, Tome 1., Louvain-la-neuve, 2005., str. 9.

²² Usp. *Isto*, str. 10.

²³ *Isto*, str. 11.

Demokratska Republika Kongo je velika afrička država s površinom od 2.345.409 km². To je druga najveća država u Africi nakon Alžira. Prema statistici iz 2018., DRC je prva zemlja u Africi s više katolika i 5. je u svijetu sa 46,3 milijuna katolika.²⁴ Prema izvješću Nacionalne biskupske konferencije Konga, Rimokatolička Crkva u Demokratskoj Republici Kongo sastoji se od 6 nadbiskupija i 41 biskupije. Te nadbiskupije su: Bukavu sa 5 biskupija; Kananga sa 7 biskupija; Kinshasa s 8 biskupija; Kisangani s 8 biskupija; Lubumbashi sa 7 biskupija; i Mbandaka-Bikoro sa 6 biskupija.²⁵ Papa Franjo je 25. ožujka 2022. podigao novu biskupiju pod nazivom „Biskupija de Tshilomba“ s teritorijem koji je nastao raspacavanjem biskupije Luiza.²⁶

U okviru dubinske evangelizacije u Demokratskoj Republici Kongo, temeljne crkvene zajednice mjesto su produbljivanja i provođenja Božje riječi. Oni promiču duhovna iskustva i stvaraju zajednicu bez odstupanja od uobičajenog života ljudi u susjedstvu. Zbog mjesta koje u njemu zauzima Riječ Božja, ovaj procvat života zajednice događa se na temelju biblijskih vrijednosti interpretiranih uz pomoć afričke kulturne matrice. Tradicionalni palaver, na primjer, igra važnu ulogu i može dovesti do sukoba do rješenja zajednice nakon što strpljivo sasluša sve uključene strane. Druga načela, dakle solidarnost jest odnos temeljne crkvene zajednice i župe ili suodgovornost, koja svakog pojedinca obvezuje da sudjeluje u uspjehu i vitalnosti zajednice, prema ideji koju imamo u Africi. Nošenje odgovornosti zajednice je, prema afričkoj koncepciji, posao svih članova zajednice, što dobro izražava jednako dostojanstvo djece Božje utemeljene na krštenju i potvrdi. Ovako temeljna crkvena zajednica zauzvrat priprema nedjeljnu misu za sve župljane. Osnovne životne crkvene zajednice odnose se na dokument u kojem je zapisano: „Kao što u jednome tijelu imamo mnoge udove, a svi udovi nemaju isto djelovanje, tako smo mi mnogi jedno tijelo u Kristu, a pojedinci udovi jedni drugima.“²⁷(Rim 12, 4-5).

Kongo kršćanstvo je rođeno iz susreta središnje Afrike i religijske misli, vizualnih oblika i europskih političkih sustava, susreta kanaliziranog u skup kulturnih objekata koji su formirali prostore korelacije. Dokumenti Drugog vatikanskog koncila potvrđuju da je Bog, kada se otkrio svome narodu, sve do očitovanja svog utjelovljenog sina, govorio prema

²⁴ <https://atlasocio.com/classements/religions/christianisme/classement-etats-par-adherent-catholicisme>. (Pristupljeno: 26.01.2021.)

²⁵ Usp. Conférence Episcopale Nationale du Congo, *Annuaire de l'Eglise catholique en RD Congo*, SGC, Kinshasa, 2012-2013, str. 320-326.

²⁶ <https://www.vaticannews.va/fr/afrique/news/2022-03/rd-congo-le-saint-pere-erige-un-nouveau-diocese.html>, (Pristupljeno: 03.04.2022.)

²⁷ Lumen Gentium, u: *Dokumenti Drugog vatikanski koncila*, KS, Zagreb, 2008., br. 32.

različitim tipovima kulture svojstvene svakom razdoblju. Tako se kaže da „između poruke spasenja i ljudske kulture postoje mnogostruke veze.“²⁸

1.2.1.1. Nacionalna biskupska konferencija Konga

Za Katoličku crkvu u Kongu, velika organizacija koja nadzire teritorijalnu i administrativnu organizaciju Konga naziva se „*Conférence Episcopale Nationale du Congo*“²⁹ (CENCO); što znači „Nacionalna biskupska konferencija Konga.“ To je organizacija koja okuplja prelate katoličke hijerarhije u Demokratskoj Republici Kongo. Odobren od Vatikana 1962. godine, dio je Udruge biskupskih konferencija Srednje Afrike i Simpozija biskupskih konferencija Afrike i Madagaskara. Ona je odgovorna za liturgijske norme i crkvene administrativne zadatke. Svoju vlast dobiva iz crkvenog prava i posebnih mandata. Svi nadbiskupi i biskupi sjede tamo u Nacionalnoj biskupskoj konferenciji Konga. Za poglavara biraju jednog od svojih. Danas je njezin predsjednik biskup Marcel Utambi od 2016 godine. Nacionalna biskupska konferencija Konga intervenira u svim područjima koja se tiču njegove ingerencije, njegovog pastoralnog rada, njegovih višestrukih aktivnosti i društva. Među povjerenstvima koja ga čine:

Jedno je posebno posvećeno obrani dostojanstva osobe, povjerenstvo za pravdu i mir. To je mjesto gdje se Božji narod bavi preobrazbom mentalnih, društveno-političkih ekonomskih struktura koje tlače osobu. Ona je odgovorna za proučavanje i analizu situacija nepravde i nasilja u kongoanskom društvu, da biskupu daje objektivne i dokumentirane informacije koje mu omogućuju da odigra svoju proročku ulogu, a to je ne samo osuđivati nepravde, već prije svega najavljivati ljubav, istina i pravda.³⁰

1.2.1.2. Laički odbor Konga

Osnovan 1992. godine, Koordinacijski odbor laika sastoji se od katoličkih intelektualaca koji su se okupili kako bi zatražili priznavanje statusa svoje organizacije od kardinala nadbiskupa Kinshase Laurenta Monsengwo Pasinyea kako bi se kanonski konstituirala kao privatna udruga. Nakon ovog priznanja, koordinacijski odbor laika imao je pravnu osobnost i mogao je pokretati inicijative na području nadbiskupija DRC-a. Inicijative

²⁸ Gaudium et Spes, u: *Dokumenti Drugog vatikanski koncila*, br. 58.

²⁹ Laurent Lacher, *L'Eglise en République Démocratique du Congo (encore) face au pouvoir*, str.13.

³⁰ *Isto*, str. 13.

laičkog koordinacionog odbora mogu se organizirati u slučaju da se nešto treba ispraviti u politici Konga.

U ovom slučaju, laički koordinacijski odbor može pozvati sve kongoanske katolike i nekatolike da naprave miran marš protiv vlade zemlje. Koordinacijski odbor laika ima karakter vrlo blizak ekumenskom jedinstvu, iako ima svoje temelje u Katoličkoj crkvi. U svojim ciljevima kaže se da koordinacijski odbor laika „nije katolički pokret već pokret kršćana laika.“³¹ Ovaj svjetovni koordinacijski odbor usmjeren je ne samo prema stanovništvu, već i prema drugim ljudima u vlasti koji se pridružuju redovima stanovništva kako bi izvršili pritisak na predsjednika i njegovu vladu da bolje rade svoj posao. Izjave koordinacijskog odbora laika često su bile široko prihvaćene od strane svih vjerskih denominacija i svih političkih stranaka. To znači da mirni marševi, jednom najavljeni, utječu da kongoanci počinju osuđivati demagošku politiku. Koordinacijski odbor laika zagovara nenasilno djelovanje. Članovi sekularnog koordinacijskog odbora doimaju se lišeni ikakvih političkih ambicija u strogom smislu te se deklariraju privrženi stvaranju uvjeta koji će omogućiti pravu demokraciju i „dat će svakoj stranci iste šanse u izbornom razdoblju.“³²

Koordinacijski odbor laika nije ograničen samo na unutrašnjost zemlje, već se proteže i po cijelom svijetu gdje su Kongoanci. To znači da već ima uspostavljena predstavništva u Sjedinjenim Državama, Njemačkoj, Belgiji, Kanadi, Španjolskoj, Gabonu, Francuskoj, Velikoj Britaniji, Italiji i Japanu.³³ Kada se osnuje Koordinacijski odbor laika, njegovi članovi imaju kao objedinjujući element svoju pripadnost Katoličkoj crkvi. Svi su katolički vjernici koji se okupljaju kako bi odgovorili na poruku biskupa. Druga osobina koja ih spaja je sekularizam.

1.2.2. Pravoslavna Crkva u DRC-u

Pravoslavlje je riječ koja na grčkom znači „pravi put“ jer pravoslavci vjeruju da su slijedili pravi put, onaj tradicije poštovane još od Krista i apostola, gdje bi katolici bili u zabludi. U globalnom smislu, pravoslavci i katolici suprotstavljaju se u nekoliko točaka; samo su imali drugačiju priču. To nije hipoteza, činjenica koju je već primijetio jedan od velikih

³¹ Comité laïc de coordination (CLC) et ses marches pacifiques, OFPRA, Kinshasa, 2018., str. 6.

³² Isto, str. 7.

³³ Usp. Agence d'Informations d'Afrique Centrale (ADIAC), „Manifestations publiques: le comité laïc de coordination sursoit temporairement ses actions prévues du 12 au 14 août“, 10/08/2018.

teologa Bizantske Crkve, Sveti Ivan Damaščanski, koja jasno potvrđuje: „Odvojili su se od katoličke vjere pod izlikom Kalcedonskog koncila.“³⁴

Katolički sustav ima vertikalnu hijerarhiju, tj. biskupi svih zemalja slušaju papu, dok pravoslavni sustav ima horizontalnu hijerarhiju, tj. istambulski patrijarh ima samo prvenstvo časti, svi biskupi su jednaki.³⁵ Također treba napomenuti da pravoslavci poštuju papu, on je patrijarh, ali odbacuju njegovu vlast nad dogmama jer ne može odlučivati sam bez dogovora sa svim pravoslavnim biskupima.³⁶ Pravoslavna Crkva, kao jedna, sveta, katolička i apostolska Crkva, čvrsto vjeruje, u svojoj dubokoj crkvenoj svijesti, da zauzima glavno mjesto za promicanje jedinstva kršćana u današnjem svijetu. Pravoslavna Crkva se ponekad naziva „kršćanskim istokom“ jer se razvila u istočnom dijelu Rimskog Carstva.

Prema Olivieru Klementu, rimokatolicizmu i crkvama iz reformacije, pravoslavna Crkva je jedan od tri glavna izraza kršćanstva. Za pravoslavne se univerzalna Crkva u punini očituje u svakoj euharistijskoj zajednici, oko biskupa koji svjedoči apostolski kontinuitet u svijetu. Zajedništvo biskupa ustrojeno je u autokefalne, međuovisne Crkve, od kojih svaka slobodno određuje svog primasa. Autokefalnom Crkvom u pravilu predsjedava patrijarh.³⁷ Pravoslavne misije bile su snažne, tj. bizantska misija na arktički krug i predrevolucionarna Ruska misija kroz gornju Aziju do sjevernog Pacifika. Danas se nastavljaju u središnjoj Africi, u okviru Aleksandrijske patrijaršije.³⁸

Koja je uloga pravoslavne Crkve u ekumenizmu u DR Kongu? Između 1870. i 1970. više od 700 muškaraca i žena iz Ruskog Carstva otputovalo je u belgijske posjede u Srednjoj Africi. Većina tih bivših carskih podanika krenula je na korak kolonijalne avanture nakon revolucije 1917. i građanskog rata koji je bjesnio u Rusiji. Tisuće ih je dolazilo da se sklone i nasele u Belgiji, a iz ove zemlje sukcesivno su emigrirali u Afriku da bi se konačno nastanili u DR Kongu, tijekom razdoblja bivšeg Belgijskog Konga. Velika većina tih iseljenika, vrlo vezanih za svoju vjeru i svoje pravoslavne kršćanske obrede, nastavila je koliko je to bilo moguće u tropima svoj vjerski život. Mala ruska dijaspora iz industrijskih središta Katange³⁹

³⁴ Jean Maspero, *Histoire des patriarches d'Alexandrie : depuis la mort de l'empereur Anastase jusqu'à la réconciliation des églises jacobites : 518-616*, champion, Paris, 1923., str. 12.

³⁵ Usp. Sandrine Lerou, *Les orthodoxes*, BT, no 1148, 2003, str. 3.

³⁶ Usp. *Isto*, str. 12.

³⁷ Usp. Olivier Clement, *L'Eglise orthodoxe*, PUF, Paris, 2002., str. 1.

³⁸ Usp. *Isto*, str. 4.

³⁹ Katanga je do 2015. bila pokrajina, najjužnija, u Demokratskoj Republici Kongo. Njezina površina iznosila je 497 000 km², otprilike veličine Španjolske. Na visoravni Katanga nalaze se brojna stočarska i poljoprivredna gospodarstva. Istok (Manono) i jug (Lubumbashi, Kolwezi) pokrajine sadrže vrlo bogata ležišta kobalta, bakra, željeza, radija, urana i dijamanta. Godine 2015. Katanga je podijeljena u četiri nove pokrajine: Tanganjika, Haut-Lomami, Lualaba i Haut-Katanga. Na: <https://fr.wikipedia.org/w/index.php?title=Katanga&oldid>. (Pristupljeno: 22.11.2021)

posjećivala je s vremena na vrijeme, od 1930-ih, vrlo lijepu grčku crkvu navještenja u Élisabethvilleu (trenutačno Lubumbashi u DR Kongo).⁴⁰ Vladimir Ronin objašnjava da su se u Katangi Grci oduvijek stavljali na raspolaganje svojoj crkvi da održavaju bogoslužje na slavenskom.⁴¹ Pravoslavni Rusi bili su u DR Kongo ne samo za vrijeme Belgijskog Konga nego i nakon neovisnosti Konga. Neki od njih su se već preselili u DR Kongo sa svim svojim obiteljima, a kada je Kongo stekao neovisnost bili su prisiljeni vratiti se u Europu ili Rusiju. To je dovelo do toga da su se neki od njih nastanili u Burundiju i Ruandi. Ali nisu svi napustili Kongo 1960-ih. Mnogi Rusi nisu imali praktički nikakve veze u Europi: bez obitelji, bez doma, bez nasljedstva nakon više od 40 godina u Kongu. U neovisnom Kongu određeni ruski inženjeri zauzimali su vrlo odgovorne položaje. U Kolweziju, jednom od najvažnijih industrijskih središta zemlje, grof Vladimir Apraxine, rudarski inženjer, sin privatnog tajnika posljednje ruske carice, bio je 1964. i do 1970. službeni predstavnik generalne uprave „Rudarski sindikat“ (od 1966, Gécamines). On je praktički sam snosio odgovornost za cjelokupno lokalno stanovništvo: oko 5 000 Europljana i 50 000 Kongoanaca.⁴² Pravoslavna crkva je u DR Kongo stigla najprije zbog zaposlenih prije nego što su je Kongoanci uspjeli integrirati. Njezina ekumenska komunikacija ostaje jasno vidljiva sa svim ostalim vjerskim denominacijama.

Prema profesoru Ivanu Macutu postoje različite perspektive o Crkvama na Istoku te ih je moguće po različitim ključevima grupirati, osobito: Crkve dvaju koncila, tj. Crkve koje priznaju prva dva koncila, Crkve triju koncila, tj. Crkve koje priznaju prva tri Koncila, Crkva sedam koncila ili pravoslavna Crkva, tj. Crkve koje priznaju svih prvih sedam ekumenskih Koncila, i konačno Istočne katoličke Crkve, tj. Crkve u punom zajedništvu s Katoličkom Crkvom.⁴³

Pravoslavna crkva je organizirana na teritorijalnoj osnovi i cijela Afrika je pod jurisdikcijom Aleksandrijske patrijaršije i za cijelu Afriku. Dugo ograničena na Egipat, pravoslavna crkva doživjela je razvoj u subsaharskoj Africi od druge polovice 20. stoljeća.⁴⁴ Od 19. stoljeća u Kongo su dolazili Grci, Rusi, Rumunji i drugi pravoslavci iz istočne Europe da tamo rade kao zaposlenici, poduzetnici, trgovci, farmeri, hotelijeri. Vrlo rano je doktor Panagiotis Potogos, 1872. godine postao grčki istraživač koji je zagazio u kongoansku zemlju i bez dobiti nudio svoje medicinske usluge. Okupljanjem pravoslavnog stanovništva

⁴⁰ Usp. Vladimir Ronin, *Trois églises grecques en Afrique centrale: lieux de mémoire russes*, u: *Témoiner. Entre histoire et mémoire*, Campus Antwerpen, n°124 / Avril 2017, str. 180.-185.

⁴¹ Usp. *Isto*, str. 182.

⁴² Usp. *Isto*, str. 184.

⁴³ Usp. Ivan Macut, *Istočna teologija – Izabrana pitanja*, Služba Božja, Split, 2021., str. 13.

⁴⁴ Usp. [https://fr.wikipedia.org/Patriarcat orthodoxe d'Alexandrie](https://fr.wikipedia.org/Patriarcat_orthodoxe_d'Alexandrie). (Pristupljeno: 13.04.2022.)

Aleksandrijska patrijaršija je 1958. osnovala Mitropoliju (Nadbiskupiju) Srednje Afrike i Egzarha cijelog Ekvadora s prvim prelatom mitropolitom Ciprijanom. Sjedište ove nadbiskupije je u Kinshasi. Danas se jurisdikcija Svete nadbiskupije središnje Afrike proteže na teritorij Konga s izuzetkom pokrajine Katanga koja čini autonomnu biskupiju koja ima primata monsinjora Meletiosa Grigoriatisa.⁴⁵

1.2.3. Protestantizam u DRC-u

Postavlja se relevantno pitanje: u kakvom je stanju protestantizam stigao u DR Kongo 1871 godine? U kojoj se mjeri kongoanski protestantizam danas može smatrati onim koji je proizašao iz protestantske reforme 16. stoljeća? Počeci protestantizma u Kongu posebno su vezani uz prva istraživanja. Ne možemo govoriti o protestantskim misijama u DR Kongo bez evociranja lika Davida Livingstona. Ovaj engleski protestantski misionar istraživao je srce Afrike. Povjesničari središnje Afrike smatraju da je David Livingstone bio preteča drugih protestantskih misionara poslanih nakon njega. Doista, godina 1871. obilježila je rođenje protestantizma u Kongu dolaskom prvog reformiranog misionara D. Livingstona na obale Lualabe. Kasniji susret potonjeg s istraživačem Henrijem Stanleyem omogućio je otkrivanje regija unutar Konga. Spisi Davida Livingstona izazvali su bijes javnosti protiv ropstva i usmjerili pozornost na afričku ljudsku dramu.⁴⁶ Može se tvrditi da je rođenje kršćanstva u njegovom protestantskom obliku u Africi općenito, a posebno u Kongu, djelo Anglosaksonaca.

Prema profesoru Fohle-u Lygundi Li-M, tri bitne točke čine okosnicu ovog promišljanja, a to su: reforma i protestantska misija, kongoanski misionarski i post-misionarski protestantizam i konačno, opće promatranje misije.⁴⁷ Što se tiče protestantske reformacije i poslanja, povijest Crkve nas uči da je nekoliko čimbenika pridonijelo nastanku i uspjehu protestantske reformacije, posebice: pohlepa svećenika, gomilanje profita, sve više svakodnevnog života visokih svećenstva i skandaloznih obilježja rimskog dvora. Ta bi stvarnost stvorila veliki jaz između klera s jedne strane i vjernika s druge strane. Kao što su pojedini autori dobro primijetili, ove su prakse simonije, nepotizma, gomilanja funkcija koje su obilježile život Crkve općenito, a posebno klera, prevladavale stoljeće prije.

⁴⁵ [http://www.congo-autrement.com/Eglise orthodoxe République Démocratique du Congo](http://www.congo-autrement.com/Eglise_orthodoxe_République_Démocratique_du_Congo). (Pristupljeno: 18.12.2021.)

⁴⁶ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 53.

⁴⁷ Usp. Fohle Lygunda Li-M., *De la Réforme protestante au protestantisme congolais: perspectives d'une évaluation missiologique*, u: *Revue théologique shalom*, CRS, 7e année, N° 6, Bunia, 2017., str. 131.-134.

U tom je smislu Martin Luther smatrao da deformirana crkva ima snažnu i hitnu potrebu da postane reformirana Crkva. „Prema Lutherovoj *Ispovijesti vjere*, na zemlji postoji samo jedna, sveta, kršćanska Crkva, tj. zajednica i skup ili zbor svih kršćana na cijelom svijetu, koja je jedina zaručnica Kristova i njegovo duhovno tijelo kojoj je On jedina glava.“⁴⁸

Za Martina Luthera, koji je poslužio kao pokretač reformskog pokreta, povratak Svetom pismu i njegovom autoritetu bio je rješenje od samog početka. Za njega je Biblija vrhovni autoritet u pitanjima doktrine (*sola Scriptura*). Nakon proučavanja Svetog pisma on i drugi reformatori razvili su ostala četiri stupa protestantske kršćanske vjere, naime: Bog je jedini koga treba štovati i njemu se moliti (*solus Deo gloria*), spasenje nije rezultat naših napora ili naših zasluga, dobiveno je samo milošću (*sola gratia*), Isus Krist je jedini posrednik između Boga i nas (*solus Christus*), spasenje se ne daje sakramentima ili religijom nego samo vjerom (*sola fide*).⁴⁹

Kako su reformatori doživljavali odnos između crkve i svijeta? Naša je briga ovdje identificirati mjesto koje su dali cjelokupnoj i holističkoj misiji crkve. S jedne strane, globalnom misijom, riječ je o misionarskom naporu istovremeno na lokalnoj razini, na primjer: Njemačka za Martina Luthera, francuska Švicarska za Ivana Kalvina, te frankofonska Švicarska i Škotska za Ulricha Zwinglija; ali i na globalnoj razini, primjerice izvan navedenih područja. S druge strane, po holističkom poslanju, radi se o djelovanju crkve u korist cjelokupnog bića, tijela, duše i duha; čime se odgovara na sve brige koje utječu na cijeli ljudski život. Zašto onda crkva postoji u svijetu?

Drugo istraživačko pitanje također bi moglo biti je li protestantizam populariziran misionarskim pokretima devetnaestog i dvadesetog stoljeća u misijskim zemljama općenito, te u DRC-u posebice je bio plod protestantske teologije reforme 16. stoljeća ili bolje rečeno plod moderne teologije 17. do 19. stoljeća.⁵⁰ U slučaju kongoanskog protestantizma, potrebno je postaviti pitanje o poveznici koja bi postojala između ovog protestantizma od prije 500 godina i onoga koji je stigao i razvio se u DRC prije 145 godina (1878.-2022.). Ova zabrinutost je relevantna jer misionari koji su stigli u DRC nisu bili ni iz Njemačke ni Švicarske, a kamoli iz Škotske, zemalja koje su služile kao kolijevka protestantske reforme. Zbog toga, kako bi se pokrenula prilično objektivna procjena protestantske reforme u kontekstu kongoanskog protestantizma, potrebno je razmotriti dostignuća protestantske teologije 16. stoljeća i koja se

⁴⁸ Martin Luther, *Ispovijest Vjere (1528.)*: Uvodna studija i prijevod Ivan Macut – Dinko Aračić, Služba Božja, Split, 2021., str. 62.

⁴⁹ Usp. Föhle Lygunda Li-M, *De la Réforme protestante au protestantisme congolais : perspectives d'une évaluation missiologique*, str. 135.

⁵⁰ *Isto*, str. 136.

razvila u sljedeća dva stoljeća, posebice 17. i 18. stoljeća i koja je poslužila kao neposredan kontekst pri rođenju aktualnog protestantizma dolaskom prvih misionara u 19. st. (1878).⁵¹

Profesor Ndaywel piše: „Uspostava protestantizma u 19. stoljeću, starijeg od katolicizma, doživjela je sasvim drugačiji ritam. Ne samo da nije uživao političku potporu suverene Nezavisne Države Kongo, nego se čak i borio, a da pritom nije bio imun na unutarnje nesuglasice (...), raznolikost vjerske karizme dodana je raznolikosti nacionalnosti prisutnih, misionara.“⁵² Misijska teologija reformatora iz 16. stoljeća ima funkciju da odredi smjer djelovanja crkve u njezinu poslanju. Riječ je o biblijskom i teološkom obrazloženju crkvenog misionarskog rada, koji naglašava zašto i kako se Crkva danas treba odlučno angažirati u tome. Ova je teologija, međutim, artikulirana iz nekoliko perspektiva. U tu svrhu, misijska teologija, utemeljena na ovome ili onom drugom, samo je dio svake teologije poslanja.

Humanizam, katolicizam, lutheranizam, kalvinizam i anabaptizam drugačije su gledali na pitanje odnosa između crkve i svijeta. Dok su prva tri tvrdila da crkva treba biti za svijet, anabaptizam je ispovijedao da crkva treba biti protiv svijeta, a kalvinizam je učio da crkva treba biti u svijetu. Međutim, treba napomenuti da postoje tri varijacije u učenju onih koji su smatrali da crkva treba biti za svijet. Za humanizam, Crkvu treba promatrati kao crkvu svijeta; biti u potpunosti institucija svijeta. Za lutheranizam crkva mora biti uz svijet. Ove dvije sfere moraju koegzistirati dok se razlikuju; ne treba ih zbuniti; one čine dva kraljevstva osuđena na suživot. Na pitanje zašto crkva postoji u svijetu, tada bi se moglo bi se pojaviti pet odgovora: „biti od svijeta, biti iznad svijeta, biti pored svijeta, biti protiv svijeta i djelovati u svijetu.“⁵³

Što se tiče modernih teologija 17. i 18. stoljeća i poslanja crkve, pod utjecajem znanstvenih razvoja i visoke kritike, moderne teologije koje su slijedile razdoblje reformacije često su dovodile u pitanje određene istine reformatora. To znači da pet sola koje su podržavali revni reformatori više nisu mogli imati isti sadržaj i vrijednost. Bibliju je trebalo kritizirati do te mjere da je izgubila svoj autoritet koji su toliko propovijedali reformatori. Ali ponekad protestanti sebi čestitaju što su kod katolika probudili ljubav prema čitanju Biblije, to je vidljivo u rečenici „Protestantizam je važniji i sretniji što se katoličanstvo sve učestalije obraća Svetom pismu.“⁵⁴ Vjera više nije bila ono što je jamčilo kršćansko uvjerenje, ali je

⁵¹ Usp. Fohle Lygunda Li-M, *De la Réforme protestante au protestantisme congolais : perspectives d'une évaluation missiologique*, str. 135.

⁵² Isidore Ndaywel, *Histoire générale du Congo - De l'héritage ancien à la République Démocratique*, Duculot, Bruxelles, 1999., str. 37.

⁵³ Fohle Lygunda Li-M, *De la Réforme protestante au protestantisme congolais : perspectives d'une évaluation missiologique*, str. 139.

⁵⁴ Jean Boisset, *Protestantizam*, KS, Zagreb, 1999., str.147.

razum postao vrlo odlučniji. S obzirom na to da je religijski pluralizam zavladao, kršćanstvo više nije bilo jedina religija koja bi trebala voditi spasenju. Ta se stvarnost iz 17. i 18. stoljeća, nažalost, nastavila u 19. i 20. stoljeće, pa i do danas. Tijekom četiri stoljeća od protestantske reformacije, od 16. Stoljeća, razvilo se nekoliko modernih teologija: zavjetna teologija, luteranska teologija, reformirana teologija, liberalna teologija i neo-pravoslavna teologija itd.⁵⁵ Pri provođenju procjene u kontekstu DRC-a na ovaj način treba uzeti u obzir da je u zemlji djelovalo oko 50 misionarskih društava i da ona tamo nisu bila osnovana u isto vrijeme. Zajednička iskustva u službi nisu bila slična. Slično, teološki naglasci jedni drugih nisu imali istu orijentaciju. U perspektivi vrednovanja u odnosu na *solus* i *ecclesia*, također će se uzeti u obzir činjenica da su postojala dva razdoblja, ona poznata kao „misionarska“ (1878.-1970.) tijekom kojih su misionari, u svojoj različitosti, predstavljali mozaik doktrinarnih usmjerenja, te takozvano „post-misionarsko“ razdoblje (od 1970. do danas) tijekom kojeg je prijem u Crkvu Kristovu u Kongu podređen privrženosti vlastitoj vjeri. Ova ispovijest vjere stoga može poslužiti kao službeni radni alat za procjenu post-misionarskog kongoanskog protestantizma u odnosu na reformu iz 16. stoljeća. Konačno, za protestantizam u Kongu treba napomenuti da reformatori nisu imali isto stajalište. Dok su jedni govorili o crkvi protiv ili za svijet, drugi su tvrdili da crkva treba biti ili pored svijeta, ili iznad svijeta, ili samo u svijetu.⁵⁶

Zaključna razmišljanja

Pokušali smo raspraviti o početku kršćanstva u DR Kongu, prije svega o evangelizaciji Kraljevine Kongo od strane katolika iz Portugala. Ova evangelizacija je doživjela neuspjeh zbog otpora stanovništva protiv ropstva. Druga je evangelizacija ona koja do danas postoji s vrlo značajnim napretkom. Ova druga evangelizacija ne tiče se samo katolika, već se tiče i uspostavljanja protestantizma i pravoslavna Crkva u DR Kongu s krugovima drugih vjerskih denominacija. Sve naše rasprave o ekumenskim crkvama u DR Kongu bile su usmjerene na razumijevanje povijesti i motivacije svake kršćanske crkve. Zato ćemo u drugom poglavlju dati značaj blizak teološkoj spekulaciji ekumenskih crkava u DR Kongu prema pogledu na ekumenski svijet.

⁵⁵ Usp. Fohle Lygunda Li-M, *De la Réforme protestante au protestantisme congolais : perspectives d'une évaluation missiologique*, str. 141.

⁵⁶ Usp. *Isto*, str. 149.

2. EKUMENSKI DIJALOG U DR KONGU

Uvod

Dijalog između ekumenskih crkava i drugih vjerskih konfesija posebno je raširen u DR Kongu. Ono što se primjećuje u DR Kongu jest da mnogi katolički ili protestantski kršćani potječu iz tradicionalnih afričkih religija i da su kasnije prihvatili kršćansku religiju. U ovoj perspektivi, dolazak kršćanskih religija je još uvijek nov u cijelom DR Kongu, a integracija u jednu od tih kršćanskih religija češće ovisi o utjecaju ove ili one kršćanske religije.

Što Pavao VI misli pod dijalogom? Po Pavlu VI, „dijalog je doduše samo jedan od načina takva suodnosa Crkve i svijeta, ali za naše vrijeme najprikladniji.“⁵⁷ Općenito, dijalog je „odnos što ga Crkva danas mora uspostaviti sa svom zajednicom čovječanstva u kojoj se i sama nalazi i posred nje živi i djeluje.“⁵⁸ Ovdje, u govoru enciklike o dijalogu nalaze se glagoli: *applicare*, što znači pristupiti, pribiti se, pridružiti se, zatim *conjungi*, što znači povezati se. U sazvučju tih glagola čuje se svakako riječ „prijateljski.“⁵⁹ Dijalog je i retroaktivan⁶⁰, i u dijalogu sa svijetom „moramo prihvatiti ono što se uobičajilo, samo ako je čovječno i pošteno.“⁶¹

Doista, kršćanin katolik i kršćanin protestant mogu se naći u istoj proširenoj ili ograničenoj obitelji. Dijalog između ovih kršćana je redovit unatoč podjelama doktrinarnih redova. To dovodi do toga da dva kršćana različitih denominacija žive u istoj obitelji bez vjerskog prozelitizma ili vjerske diferencijacije. Došlo je i do svojevrsnog dijaloga unutar katoličkih i protestantskih institucija: najčešće se katoličke i protestantske misije trljaju o ramena, a da se međusobno ne poznaju; slučajni susreti ostali su pristojni; međutim, međusobna pomoć u slučaju poteškoća nije izostala. Pogotovo što smo gore pokazali da su neki protestanti slali svoju djecu u katoličke škole i bolnice.⁶²

⁵⁷ Enciklika pape Pavla VI, *Ecclesiam suam, O putovima kojima Crkva treba da izvršuje u naše doba svoju zadaću*, KS, Zagreb, 1979., br. 80., str. 73.

⁵⁸ *Isto*, str. 73.

⁵⁹ *Isto*, 73.

⁶⁰ Usp. *Isto*, 75.

⁶¹ *Isto*, 77., br. 89.

⁶² Usp. Louis Michel, collaboration de terrain dans la région des Grands Lacs africains, u: *œcuménisme et pratiques missionnaires, actes du 21e colloque du centre de recherches et d'échanges sur la diffusion et l'inculturation du christianisme*, Louvain-la-Neuve, (27 - 31 août 2000), str. 321.

2.1. Ekumenska molitva

U dekretu o ekumenizmu „*Unitatis redintegratio*“ piše: „Nema ekumenizma u pravom smislu riječi bez unutrašnjega obraćenja.“⁶³ Tako da iz novosti duha te iz posve slobodnoga iskazivanja ljubavi nastaju želje za jedinstvom. Moramo moliti božanskoga Duha za milost iskrene poniznosti i bratsku širokogrudnost prema drugima. Ovo obraćenje srca i svetost života, zajedno s privatnim i javnim molitvama za jedinstvo kršćana, mora se smatrati dušom svakog ekumenskog pokreta i s pravom se može nazvati duhovnim ekumenizmom.⁶⁴

Papa Leon XIII. je 5. svibnja 1895. izdao apostolsko pismo „*Provida matris*“ kojim je pozvao kršćanski svijet da se devetnica prije Duhova svake godine posveti molitvi za jedinstvo kršćana. Tu nakanu ostvaruje 9. svibnja 1897. u enciklici „*Divinum illud*“ u kojoj govori o Duhu Svetome. Povezao je tako molitvu za jedinstvo s pobožnošću prema Duhu Svetome.⁶⁵ Od javnih zajedničkih molitava za jedinstvo najpoznatija je „Svjetska molitvena osmina“⁶⁶ koja se održava od 18. siječnja do 25. siječnja. Ona je nadjačala inicijativu pape Leona XIII. Ta je molitvena osmina anglikanskog podrijetla od 1907, a začetnici su joj dva anglikanska pastora: Englez Spencer Jones i Lewis Wattson, Amerikanac. S katoličke strane, Papa Pio X. dao je svoj blagoslov ovoj ideji 1909. godine, a promicatelji pokreta „Vjera i ustrojstvo“⁶⁷ tih su dana od njih odredili molitvu za jedinstvo i počeli propagirati ovu inicijativu. Kasnije se to proširilo po svemu katoličkom svijetu, i u velikom broju drugih kršćanskih zajednica. U tom smislu, „tjedan molitve za jedinstvo kršćana, koji se obavlja u mjesecu siječnju ili u nekim zemljama u tjednu Pedesetnice, postao je proširenom čvrstom tradicijom.“⁶⁸ No osim toga, postoji mnogo prigoda za kršćane da se mole zajedno tijekom cijele godine. Prema J. Vodopivecu, „čuvaju se dva tradicionalna datuma: u siječnju i o Duhovima.“⁶⁹

Promatrali smo ekumenski odnos prema baštini sakralne znanosti, jer je to obično prvo što danas dolazi do izražaja među kršćanima, posebice katolicima, kada je riječ o djelima ekumenizma. Ali ne treba zaključiti da je samo to sve. A Ekumenski rad u ovom obliku sada se ne tiče samo učenih umova, teologa, svećenika i prije svega biskupa. No, to je već vidljivo iz izrečenog, što Tomislav Šagi-Bunić jasno pokazuje u ovoj izjavi:

⁶³ Dokumenti Drugog vatikanski koncila, *Unitatis Redintegratio*, br. 7., str. 244.

⁶⁴ Usp. *Isto*, br. 8 str. 246.

⁶⁵ Usp. Tomislav J. Šagi-Bunić, *Vrijeme suodgovornosti*, KS, II. Knjiga, Zagreb, 1982., str. 499.

⁶⁶ *Isto*, 499.

⁶⁷ *Isto*, 500.

⁶⁸ Ivan Pavao II, *Ut unum Sint – Orientale Lumen*, KS, Zagreb, 1995., br 24., str. 33.

⁶⁹ Janez Vodopivec, *Ekumenizam je ipak počeo*, KS, Zagreb, 1968., str. 62.

Ekumenizam se ne sastoji samo u raspravama i razmišljanju. Svi će vjernici biti ekumenisti ako prije svega budu svim srcem vjerni Kristu. I katolici, i pravoslavni i protestanti, radit će najbolje za sveto jedinstvo ako budu nastojali da u svojim srcima stalno razmišljaju što Krist od nas hoće i ako se budu trudili da u svemu svom životu, govoru i radu budu svagda vjerni Kristu i Evanđelju.⁷⁰

Pierre Mastaki podsjeća da je inicijativa molitve za jedinstvo kršćana prošla put od Sjedinjenih Američkih Država 1908. do Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana, prolazeći preko opata Paula Couturiera.⁷¹ Paul Couturier ima ovaj temeljni oblik: „18: Jedinstvo svih kršćana; 19: Da porastu u svetosti katolici; 20: Da porastu u svetosti pravoslavni; 21: Da porastu u svetosti anglikanci; 22: Da porastu u svetosti protestanti; 23: Da porastu u svetosti izraelićani; 24: Da rastu u svetosti nekršćani; 25: Jedinstvo svih ljudi u ljubavi i istini Kristovoj.“⁷²

U vrijeme Drugoga vatikanskog sabora, u okviru molitve zajednice, nekoliko dana prije zaključenja ovog sabora, odnosno 4. prosinca 1965., u bazilici sv. Pavla izvan zidina, gdje je papa Ivan bio dao prvu vijest o njegovu sazivanju, a u to su vrijeme nekatolički promatrači molili s Papom i Koncilskim ocima, po prvi put u povijesti, u ekumenskom obliku liturgije riječi s molitvama izvučenim iz različitih konfesija. Ishod ovog susreta pokazuje da je ovaj čin duhovnog ekumenizma bio izrazito sugestivan i dajući sjajan primjer otvorio vrata sličnim zajedničkim molitvama. Sve to nije bio samo pravovremeni zaključak, već polazište za nova postignuća.⁷³ I zatim Niko Ikić kaže: „Za poslije vatikansko razdoblje važna je 1968. god. kada je poprvi put priređen jedinstveni i jedincati svezak za Tjedan molitve za jedinstvo kršćana.“⁷⁴

Iako ekumensko jedinstvo uzrokuje probleme u svijetu, u DRC-u se čini da je ovo jedinstvo usmjereno na potragu za mirom. Kongoanci su do sada mogli braniti svoj teritorij kroz jedinstvo crkava. Kad shvate da im prijete balkanizacija, sastaju se kako bi razgovarali o situaciji. U istoj perspektivi, sve se ekumenske i ne-ekumenske crkve zajedno organiziraju za molitvu jedinstva i mira unutar DRC-a. U ekumenskom slavlju pazi se da se svaka Crkva osjeća se uključena. Nepoznavanjem značenja dijaloga čovjek može dati ostavku. Organizacija je ponekad jednostrana, ali rezultati su pozitivni. Sadašnji molitveni pokret, na koji Koncil poziva, ima dvije posebnosti: mora postati masovni i zahvatiti sve slojeve vjernika, i drugo, ima duhovno značenje drugačije od onoga koje je bilo uobičajeno među

⁷⁰ Tomislav Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema*, str. 229. (Glas Koncila, 25. XII 1964, br. 25.)

⁷¹ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 267.

⁷² Tomislav J. Šagi-Bunić, *Vrijeme suodgovornosti*, str. 501.

⁷³ Usp. Janez Vodopivec, *Ekumenizam je ipak počeo*, str. 57.

⁷⁴ Niko Ikić, *Ekumenske studije i dokumenti: izbor ekumenskih dokumenata katoličke i pravoslavne crkve s prpratnim komentarima*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2003., str. 57.

nama prije Koncila. Tu imamo u vidu ponajprije molitvu, privatnu ili zajedničku, koju mole sami katolici.

Prema istraživanju Pierre-a Dunia Mastaki, u DR Kongu dvije vjerske denominacije, posebice protestantska i katolička, mnogo su ujedinjenje unatoč doktrinama koje ih razlikuju, a ponekad mole zajedno unutar karizmatičkih skupina Obnove, a ono što je zanimljivo je da protestantske obitelji ne prigovaraju svojoj djeci što žele postati svećenici, redovnici ili redovnice.⁷⁵ Zahvaljujući kontaktu ove molitvene skupine s protestantima, neki mladi ljudi iz protestantskih obitelji koji žele postati svećenici prelaze na katoličanstvo, bez protivljenja roditelja. Potvrđuje da „protestanti i katolici susreću se nekoliko puta povodom blagdana i prepoznaju se kao braća i sestre. Većina njih su članovi iste obitelji.“⁷⁶

Pierre Dunia Mastaki objašnjava kako često obitelj, sastavljena od pripadnika različitih vjera, može biti povlašteno prvo mjesto konkretnog iskustva zajedništva. Između nekoliko obitelji koje u selu ili okrugu tvore živu crkvenu zajednicu ili unutar grupa za meditiranje i duhovno produbljivanje, ekumensko sudjelovanje mora se snažno poticati, slijedeći primjer veza koje postoje između katoličkih karizmatičkih skupina i pentekostalaca. Postoje primjerice molitvene skupštine Srednjoafričke pentekostne zajednice, koje su u službi širenja vjere kroz zajednička djelovanja društvenog razvoja i solidarnosti. Ove „Male kršćanske zajednice“ ili „*Small christian communities*“⁷⁷ mogu činiti pravi kvasac jedinstva unutar župa i unutar promovirati blizinu.

Što se tiče ekumenskih slavlja, ona planirana za Tjedan molitve za jedinstvo kršćana mora voditi odbor sastavljen od partnera iz različitih crkvenih zajednica, dovođeni na liturgije u druga doba godine i na međusobne pozive na vjerske praznike, posebna krštenja, , krizme, vjenčanja, sprovode itd. Uz ekumenske grupe za razmatranje Biblije, Liturgije riječi mogu se nuditi na velike kršćanske blagdane kao što su Uzašašće, Pedesetnica i Marija Majka Spasitelja svih kršćana. Animirani od strane laika, mogu se organizirati na način palaverijskih okupljanja i doživjeti ih kao prostore za pomirenje.⁷⁸ Drugi vatikanski koncil poziva se na Bibliju kako bi objasnio Tjedan molitve jedinstva: “Jer gdje su dva ili tri sabrana u moje ime, tu sam ja među njima”⁷⁹ (Mt 18, 20). Dakle, dva su razloga što prema koncilskom Dekretu preporučuju i ističu ekumensku molitvu: jer je takva molitva “bez dvojbe vrlo efikasno

⁷⁵ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 381.

⁷⁶ *Isto*, str. 391.

⁷⁷ *Isto*, str. 14.

⁷⁸ *Isto*, str. 14.

⁷⁹ Dokumenti Drugog vatikanski koncila, *Unitatis Redintegratio*, br. 8., str. 246.

sredstvo da se izmoli milost jedinstva” i jer je “izvorno očitovanje veza kojima su katolici još povezani s rastavljenom braćom.”⁸⁰

Kakav oblik treba imati molitva ekumenskog jedinstva? Prema Couturieru, ekumenska molitva treba se voditi sljedećim riječima:

Mi ćemo jednim glasom moliti najviši dar jedinstva. Gospodine, smiluj se svojoj Crkvi! Daj nam jedinstvo kakvo ti hoćeš, pomoću sredstava koja ti budeš htio! Velik Mir Kristov silazi tada na zemlju, u svakoj kršćanskoj konfesiji i među sve kršćanske konfesije. I ta molitva ne krije u sebi nikakve dvoličnosti, nikakve brige za prozelitizmom, nikakve zadnje misli. Ona je totalno istina, jer njezin je polet istinit. Ona je istinita, jer na polazištu se nalazimo na istom psihološkom planu, i jer na točki krajnjeg dometa, u srcu Kristovu, još uvijek smo jedni i drugi u identičnoj situaciji: u njemu, mi ljubimo jedni druge kao što nas on sam ljubi. Ta je molitva istinita, jer baš to je za sve nas jedno te isto jedinstvo, koje na taj način mi hoćemo, jedinstvo koje on hoće. Za sve nas, njegovo jedinstvo nosi sa sobom neizmjerni koeficijent nepredvidivoga. Radi se o nepredvidivom koje će biti stavljeno iz svih nepoznanica, što će malo po malo nicati na konvergentnim putevima rasta u svetosti kojim će se sve kršćanske konfesije obnoviti. Mi smo time definirali „nadekumenizam“, duhovni ekumenizam, dušu ekumenizma naprosto.⁸¹

Naučavanje Riječi Božje tim je prikladnije i duhovnom i doktrinarnom ekumenizmu kada znamo da, prema uvjerenjima naših različitih kršćanskih tradicija, Sveto pismo zauzima središnje mjesto. Za protestantizam je samo Sveto pismo mjera doktrine, propovijedanja, vladavine vjere i svake istine. Crkva je u svim svojim djelima potpuno ovisna o Riječi Božjoj, što znači da kada Riječ cvjeta, sve cvjeta u Crkvi.⁸² S druge strane, za Rimokatoličku crkvu, od Drugog vatikanskog koncila, priznaje da je Crkva rođena iz Riječi i u njoj nalazi oslonac i svjetlo. Dakle, „svekoliko crkveno propovijedanje, kao i sama kršćanska religija, treba hraniti i ravnati Svetim pismom.“⁸³ Riječ „Živa je naime i djelotvorna riječ Božja“ (Heb 4,12), ima moć sagraditi i podijeliti baštinu među svim posvećenima (Dj 20,32; 1 Sol 2,13). Molitva, zajedništvo u molitvi, omogućuje nam da ponovno otkrijemo istinu evanđeoske riječi: „Samo je jedan Otac“ (Mt 23,9), Otac, Abba, koga sam Krist naziva, koji je njegov jedini Sin i istovjetan s njim.⁸⁴ U svom apostolskom pismu „*Aperuit illis*“ u obliku „*Motu proprio*“, papa Franjo naglašava važnost življenja nedjelje posvećene posebno Riječi Božjoj: treća je nedjelja u godini. Ovo nije puka vremenska slučajnost: prema papi Franji, nedjeljno slavlje Riječi

⁸⁰ Janez Vodopivec, *Ekumenizam je ipak počeo*, str. 60. (Dekret o ekumenizmu, br. 8.)

⁸¹ Tomislav J. Šagi-Bunić, *Vrijeme suodgovornosti*, str. 501. (P. Couturier, *La grande détresse*, u: *Unité unité chrétienne et tolérance religieuse*, Paris, 1950, str. 180.- 181.)

⁸² Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 270.

⁸³ Dokumenti Drugog vatikanski koncila, *Dei Verbum*, br. 21., str. 420.

⁸⁴ Usp. Ivan Pavao II, *Ut unum Sint – Orientale Lumen*, br. 24., str. 35.

Božje izražava ekumensku vrijednost, jer Sveto pismo onima koji slušaju pokazuje put do autentičnog i čvrstog jedinstva.⁸⁵ „Katolička je Konferencija izradila niz deziderata za razvitak ekumenske molitve u pokoncilskom duhu: bogatiji izbor biblijskih čitanja, nova misa za jedinstvo, zbirka molitava za razne konfesije, sve to da bi se bolje izrazilo duhovno zajedništvo koje već postoji.”⁸⁶

U članku Ivana Macuta, Papinsko vijeće za jedinstvo kršćana objavilo je 2020. godine dokument pod naslovom Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski *Vademecum*. U prvom dijelu koji je promicanje ekumenizma u Katoličkoj Crkvi, on govori o ulozi biskupa u jedinstvu kršćana: biskup je čovjek dijaloga koji promiče ekumenski dijalog; biskup ima odgovornost u vođenju i usmjeravanju ekumenskih inicijativa; imenovanje delegata koji će se baviti ekumenizmom na lokalnoj razini itd. U prvom dijelu, koji govori o odnosima Katoličke Crkve s drugim kršćanima, Ivan Macut daje određene bitne teme, posebno: Različiti modaliteti ekumenskog djelovanja s drugim kršćanima; duhovni ekumenizam; molitva, obraćenje i svetost života; moliti s drugim kršćanima; moliti za jedinstvo kršćana: Tjedan molitve za jedinstvo kršćana; molitva jednih za druge i za potrebe svijeta; Sveto pismo; blagdani i liturgijska vremena itd.⁸⁷

2.2. Ekumenski odnos i politika u DRC-u

Kako nam kaže Juslain Nsambana, ako u nekim zemljama svijeta sloboda vjere nije zajamčena, za Demokratsku Republiku Kongo svatko ima pravo na slobodu misli, savjesti i religije. Dakle, svatko ima pravo očitovati svoju religiju ili uvjerenja, sam ili u grupi, javno i privatno, kroz bogoslužje, učenje, praksu, obavljanje obreda i stanje vjerskog života, svoju pripadnost bilo kojoj vjeri, uz poštivanje zakona, javnog reda, dobrog morala i prava drugih. Stoga, zakon u ovom slučaju utvrđuje modalitete ostvarivanja tih sloboda.⁸⁸ U ustavu piše: „Demokratska Republika Kongo je, unutar svojih granica od 30. lipnja 1960., pravna država, neovisna, suverena, ujedinjena i nedjeljiva, socijalna, demokratska i sekularna.“⁸⁹ U teoriji, dakle, ne postoji državna religija. Općenito, katolička i protestantska religija, kimbangvizam i islam prisutni su posvuda u Kongu. Međutim, stanovništvo se nije u potpunosti odreklo

⁸⁵ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 270.

⁸⁶ Janez Vodopivec, *Ekumenizam je ipak počeo*, str. 61.

⁸⁷ Usp. Ivan Macut, Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana i jedinstvo kršćana: Ekumenski vademecum, u: *Služba Božja : liturgijsko-pastoralna revija*, Vol. 61 No. 2, 2021., str. 269.-272.

⁸⁸ Usp. Juslain Nsambana Bonkako, Cadre juridique et limites des Eglises d'Evangelisation ou de Reveil en RD Congo, u: *KAS African Law Study Library*, Librairie Africaine d'Etudes Juridiques 1 (2014), str. 261.- 275.

⁸⁹ Constitution de la RDC du 18 février 2006, in journal officiel de la République Démocratique du Congo : Modifiée par la Loi n° 11/002 du 20 janvier 2011 portant révision de certains articles de la Constitution de la République Démocratique du Congo du 18 février 2006, 52e édition, Kinshasa - 5 février 2011, str. 8.

tradicionalnog bogoslužja.⁹⁰ Mnogi pokazatelji podržavaju tvrdnju da je građanski javni prostor u budućnosti u središtu kršćanskog djelovanja u politici jer obrana civilnog društva znači raditi na budućnosti same kršćanske poruke.⁹¹

Kako kaže Tomislav Šagi-Bunić, „Kad je riječ o politici mnogi odmah misle samo na javnu vlast. Političko djelovanje shvaćaju tako reći samo kao osvajanje vlasti i zatim održavanje na vlasti.“⁹² Zatim dodaje da je zato Koncil u Konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu „*Gaudium et spes*“ (poglavlje IV, dio II) ocrtao pravi koncept politike i političkog djelovanja koje nije u funkciji osvajanja vlasti već u funkciji općeg dobra.⁹³ Za Dunije Mastakija: „Ekumenski dijalog, u potrazi za kršćanskim jedinstvom, sastojat će se od promicanja vrijednosti jedinstva, ljubavi i mira koje su plod kršćanske vjere i ljudske savjesti.“⁹⁴ Dodaje još jedan argument govoreći da je bratstvo temeljeno na kršćanskoj vjeri bitno u dijalogu. Iako odnosi između protestanata i katolika nisu uvijek glatki, Kristovo evanđelje koje dijele ujedinjuje ih. Ova zajednica između Crkava uvijek daje dobar sklad za konsolidaciju cijele zemlje. DR Kongo je zemlja sastavljena od nekoliko plemena i ekumenski dijalog uvijek igra važnu ulogu. Među svim razlozima uključenosti Crkve u krizu u DRC-u, možemo istaknuti prozaičniji aspekt. Rim ne smije “izgubiti” Afriku, a prije svega svoju mladost.

Kao što smo vidjeli, Afrika je kontinent na kojem se svake godine najviše povećava broj katolika, ali je to i kontinent na kojem je konkurencija među religijama intenzivna. Katolička crkva suočena je s ozbiljnom konkurencijom evangeličke i pentekostne crkve (protestantizam je glavna vjerska struja na kontinentu), a islam (suniti i šijiti) je nadmašuje. Afrika je kontinent na kojem mora pokazati svoju odlučnost i svoju učinkovitost u obrani socijalne pravde i dobrog upravljanja, u vrijeme kada novi pokreti mladih vjeruju da je na ovom području doživjela neuspjeh kad je ne smatraju previše plašljivom.⁹⁵

Zanima nas retorika koju biskupi razvijaju u društveno-političkom diskursu. Taj diskurs u njima zapovijeda niz enuncijativnih stavova koji svaki put zahtijevaju da odrede cilj diskursa, odnosno svoju publiku i, na isti način, diktiraju izbor retoričkih žanrova. Taj je diskurs pragmatičan utoliko što se sastoji, za biskupe s jedne strane, u zauzimanju stava, u iskazivanju diskursa, to jest u pokazivanju „*etos*“, u proizvodnji „*pathos*“ kako bi se

⁹⁰ <https://www.congo-tourisme.org/decouverte/religions>. (Pristupljeno: 03.04.2022.)

⁹¹ Usp. Nediljko Ante Ančić i Nikola Bižaca, *Kršćani i politika: zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa, Split, 24.- 25. listopada 2002.*, Crkva u svijetu, Split, 2003., str. 205.

⁹² Tomislav J. Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema*, str. 349.

⁹³ Usp. *Isto*, 349.

⁹⁴ Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 391.

⁹⁵ Usp. Laurent Lacher, *L'Eglise en République Démocratique du Congo (encore) face au pouvoir*, str. 23.

probudio pravi utjecaj na njihove primatelje u društvenoj i političkoj evoluciji zemlje; s druge strane, poziva na akciju.⁹⁶ Analiza se sastoji od proučavanja svako pojedinačnog usredotočujući pozornost na motivacije, opise, stavove i preporuke biskupa.

Općenito govoreći, Demokratska Republika Kongo se bori za mir. Taj mir je moguć samo kroz uspostavu vladavine prava. Tako su pravda i mir tijesno povezani jer pravog mira nema bez pravde. Nacionalna biskupska konferencija Konga često je radila na ovom pitanju pravde i mira. I sinoda u Nadbiskupiji Bukavu također je istraživala o uspostavi pravde i mira u DR Kongu, rekavši da vladari nisu dali konkretan sadržaj načelima ljudskih prava, do te mjere da se ona pojavljuju kao puke deklaracije namjera. U ovom slučaju, Kongoanci svjedoče trijumfu nepravdi svih vrsta. Načela, institucije i postupci pokazali su se nesposobnim zaštititi pojedinca od proizvoljne i neodgovorne moći kako bi mu omogućili da uživa svoje dostojanstvo čovjeka.⁹⁷ Ta želja je očita iz činjenice da postoji flagrantan nedostatak pravde na svim razinama vlasti u DR Kongu. Neki građani smatraju da bi bilo bolje ne ići na policiju ili sud radi rješavanja spora, jer osim nepotrebnog gubitka novca, spor nikada neće biti jasno riješen, uz rizik pogoršanja ogorčenja među stranama u sukobu i pretvarajući ih u osvetu.⁹⁸ Prema onome što predlaže Šagi-Bunić, moramo dodati da „Koncil inzistira da politika mora biti vođena s ljubavlju prema vlastitoj domovini, ali bez uskogrudnosti. To znači da u isto vrijeme moramo imati pred očima i htjeti dobro sve ljudske obitelji, a ne samo svoje vlastito.“⁹⁹

2.3. Protivljenje ekumenizmu u DRC-u

Živimo u modernom dobu gdje postoji mnogo legitimnih crkava. Ali ono što je zanimljivo je da te crkve ne postoje bez međusobne svađe. Te svađe proizlaze iz karizmi, doktrina, mišljenja, kulturnog podrijetla, biblijskih i teoloških tumačenja, vizija i proročanstava ; a Demokratska Republika Kongo nije iscrpna za ovaj pluralitet legitimnih Crkava, niti je pošteđena svih sukoba i svađa koji ih dijele. Kao i drugi transeklezijalni pokreti, evangelizacija se na neki način može definirati kao ekumenizam, s obzirom na njegove međukonfesije i transnacionalne ciljeve ujedinjenja. No, ekumenski je samo do određene točke, budući da odbacuje pluralizam kao sam sebi cilj i nastoji promicati jedinstvo

⁹⁶ Usp. Job Mwana Kitata, *Eglise catholique et crise socio-politique en RD Congo – Analyse discutive de la parole épiscopale catholique sur la paix (1990-2010)*, Haval, Quebec, 2017, str. 18.

⁹⁷ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 282.

⁹⁸ Usp. *Isto*, str. 283.

⁹⁹ Tomislav J. Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema*, str. 351.

utemeljeno na vlastitom shvaćanju kršćanstva. I budući da suprotstavlja svoje biblijske, pravoslavne i kršćanske koncepcije s liberalnim, društvenim, institucionalnim i sakramentalnim koncepcijama vjerskog jedinstva koje je razvio službeni ekumenski pokret, evangelizam se u konačnici definirao kao protu-ekumenski.¹⁰⁰ Za ekumenizam u DR Kongu neki kažu: „Kršćanstvo je još mlado i na protestantskoj i katoličkoj strani, svi smo mi u gotovo eksperimentalnoj fazi Evanđelja. Još se ne osjeća hitnost ujedinjenja vjernika oko jednog Učitelja.“¹⁰¹

Prema H. Doringu, „Kršćani doista ne zatiču samo jednu Crkvu. Zacijelo, postoji kršćanski svijet koji sačinjava otprilike trećinu svjetskoga stanovništva. No ovaj se kršćanski svijet sastoji od mnogo Crkava i crkvenih zajednica. Nedvojbeno, ovo je mnoštvo vrlo često zakonit izraz apostolskoga poziva jedne Crkve.“¹⁰² Češće je velika poteškoća tijekom ekumenskih susreta pronaći ravnotežu između solidarnosti spram kršćanske braće i sestara u raznolikosti vjerskih praksi i afirmacije doktrinarnih istina svake kršćanske konfesije. Ističući važnost zbližavanja i dijaloga među kršćanima, uvijek je postojao otpor kako na katoličkoj, tako i na pravoslavnoj i protestantskoj strani, posebice na teološkoj razini.¹⁰³

Razmislimo o jednom teološkom pitanju koje se čini relevantnim u organizaciji ekumenske molitve: što zapravo molimo kad u vjerovanju govorimo: „I jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu.“¹⁰⁴ Što znači, dakle, da vjerujemo da Crkva jest jedna i da je to njezina bitna oznaka. Pa kako onda možemo moliti za jedinstvo ili sjedinjenje? Mi vjerujemo da je Crkva jedna, i da ona nikada ne može izgubiti svoga unutrašnjega jedinstva u Kristu. Ima nekoliko osnovnih ideja koje dolaze u vezi s ekumenizmom, a nisu svima jasne. Prvo je irenizam: „Mi se kršćani ne želimo više međusobno svađati i prepirati, već želimo u miru raspraviti naše stvari.“¹⁰⁵ S druge strane, mi želimo poći od izvora: svetopisamske, najstarije tradicije, liturgije, u najintimniju misterioznu vezu s Duhom Svetim koji djeluje u Crkvi. To su dva bitna smjera: vjernost Kristu i miroljubiva želja da razumijemo jedni druge. Zato se kaže: „Mi katolici vjerujemo da smo prava Crkva, koja posjeduje bitno jedinstvo, koje se očituje u zajedništvu s Petrovom Stolicom: ne možemo ga se odreći, a pravi ekumenisti to od nas ne traže, čak i ako nisu iz jedinstva Katoličke Crkve.“¹⁰⁶

¹⁰⁰ Usp. Christopher Sinclair, *Résistance et participation des évangéliques à l'œcuménisme*, u: *Actualités des protestantismes évangéliques*, br. 5., PUS, 2002., str. 359.-361.

¹⁰¹ Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 328.

¹⁰² Heinrich Doring, *Jedinstvo Crkve i mnoštvo Crkava*, KS, Zagreb, 1979., str.13.

¹⁰³ Usp. *Pierre Dunia Mastaki, Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 89.

¹⁰⁴ Tomislav Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema*, str. 240.

¹⁰⁵ *Isto*, str. 227.

¹⁰⁶ *Isto*, str. 240.

Pierre Mastaki kaže da u DR Kongu, prosvjedi protiv Katoličke crkve imaju izvor u obliku protestantskog prozelitizma. Međutim, odnosi između vjernika protestanata i vjernika katolika su dobri. Jedinstvo mjesnih Crkava unutar Katoličke Crkve svjedočanstvo je koje potiče kršćane na putu jedinstva.¹⁰⁷ Dapače, da posudim riječi Nikole Eterovića, katolička crkva se protivi prozelitizmu. To je metoda suprotna Evandjelju, koja ne priliči Crkvama, a koju Katolička crkva teoretski i u praksi odbacuje. Nažalost, ne koriste svi kršćani ovaj izraz u istom smislu. Za katolike prozelitizam znači svaki način kojim vjerska zajednica neopravdano nastoji povećati broj svojih vjernika kroz materijalnu korist ili bilo koju drugu privilegiju. Dakle, prozelitizam podrazumijeva izvjesno nasilje protiv savjesti ljudi.¹⁰⁸ „Mi katolici želimo čuti što oni kažu, ali s pravom očekujemo od braće da će oni htjeti saslušati što mi kažemo. I da ćemo pokušati pronaći koliko se svi skupa slažemo s Isusom Kristom, našim Gospodinom.“¹⁰⁹ U intervjuu s katoličkim kršćanima iz Bukavua na istoku Demokratske Republike Kongo, Pierre Mastaki opisuje što bi ti katolici imali kao prednosti od protestanata:

Prednost koju imamo u dijalogu s našom protestantskom braćom je ta što čitaju Bibliju puno dok ne nauče napamet određene stranice, ili biblijske odlomke. To nam omogućuje da provjerimo ovu ili onu Riječ Biblije koju su citirali napamet tijekom naših rasprava. Zabrana alkohola u knjizi Habakuka, kontekst rata nije uvijek evociran kada protestanti zabranjuju alkohol.¹¹⁰

U središtu intervjua Dunie Mastaki bilo je pitanje znati do koje mjere ekumenski dijalog može smanjiti nepovjerenje između dotičnih crkava i tako pokazati jedinstvo i zajedništvo. Kakvo bi bilo iskustvo ekumenskog dijaloga između katolika i protestanata? Prema zapažanju, protestanti često govore da se katolički svećenici brinu o svojim ovcama, da ih dresiraju, nije im prioritet dovesti ih u kontakt s drugim kršćanima drugih konfesija ili protestantima, nemaju povjerenja u protestante i sami sebi govore zašto su odvojen od njih. Protestanti također kažu da nije hitan slučaj. Žive bez sukoba, bez vrijeđanja, poštuju se kroz određenu distancu, gledaju se. Zatim, mi nikada nismo zabilježili niti jedan rat između katolika i protestanata već sto godina koliko poznajemo kršćanstvo. Unatoč ovom odsustvu rata, svaka strana radije zadržava svoj identitet.¹¹¹

Papa Pavao VI. govori o opasnosti dijaloga. Dijalog ima svojih opasnosti. Papa ih pokazuje, a mi ćemo ih samo spomenuti: relativizam, dakle nedopustivi kompromisi; irenizam

¹⁰⁷ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 383.

¹⁰⁸ Usp. Nikola Eterović, Ekumeninski dijalog - Ideal i stvarnost: Odnosi katolika i pravoslavaca u Ukrajini u: *Crkva u svijetu*, 38(2003) br. 2., str. 265.-290.

¹⁰⁹ Tomislav Šagi-Bunić, *Ali drugog puta nema*, str. 227.

¹¹⁰ Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 338.

¹¹¹ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 338.

i sinkretizam kao „oblici skepticizma s obzirom na snagu i sadržaj Božje riječi koju želimo naviještati.“¹¹² Možda je tu mjesto da progovorimo i o teškoćama i opasnostima dijaloga. Naime o jasnoj razlici između Crkve i svijeta, a o čemu Evanđelje bez uvijanja govori.¹¹³ Opasnosti, dakle nikako ne smiju zakočiti, ne smiju zaustaviti dijalog. Hrabra je i ohrabrujuća riječ Pavla VI: „Umijeće je apostolskog djelovanja rizično.“¹¹⁴ Među raspravama između katolika i protestanata u Kongu, postoji doktrina o mariologiji. Protestanti i druge crkve vjerske ispovijedi uzimaju pitanje Marije da kritiziraju katolike. I često nastavljaju tumačenjem Biblije. Ali katolici kao svoje primarno oružje uzimaju teološke studije uključujući egzegetsko proučavanje Biblije. J. Ratzinger također naglašava ovu točku mariologije: „Po sebi je razumljivo da smisao koncilskog nastojanja nije mogao biti polako ali sigurno demontiranje marijanske pobožnosti kao takve i na taj način postupno izjednačavanje s protestantizmom.“¹¹⁵ Isto on kaže: „Samo onaj tko zna kako su u teologiji, pod zaštitom papinskih naučavanja, naslovi „posrednica“ i „suotkupiteljica“ postali već sami po sebi razumljivi, a kako je protivljenje ušutkavano, moći će ispravno procijeniti važnost ovih događaja.“¹¹⁶

Zaključne misli

U Demokratskoj Republici Kongo, kao i u svijetu, postojanje raznih sporazuma i dijaloga danas konkretizira ekumenizam, ne zanemarujući određeni broj konkretnih postignuća, posebice volonterske usluge za pomoć nezaposlenima, izgradnju škola i bolnica, tumačenje biblijskih tekstova a prije svega tjedan zajedničke molitve za jedinstvo kršćana. Solidarnost, molitva, ekumenska slavlja i slobodno dijeljenje Riječi Božje moraju zauzeti važno mjesto u DR Kongu i ne možemo zanemariti dostojanstvo ljudske osobe osobito je važna međusobna ljubav kako kaže u izraz Damira Pintarića: „Ljubav spaja a doktrina razdvaja.“¹¹⁷ Ako je ono što ujedinjuje kršćane veće od onoga što ih razdvaja, kako to da se ne poduzima nikakva inicijativa da se više radi na kršćanskom jedinstvu i zajedničkom radu na naviještanju Kristova Evanđelja?

¹¹² Enciklika pape Pavla VI, *Ecclesiam suam*, (br, 89 i 90)., str. 79.

¹¹³ Usp. *Isto*, str. 78 .

¹¹⁴ *Isto*, 79.

¹¹⁵ Joseph Ratzinger, *Rezultati i problemi trećega koncilskog zasjedanja*, KS, Zagreb, 2008., str. 26.

¹¹⁶ *Isto*, str. 27.

¹¹⁷ Damir Pintarić, Ekumenizam da i(li) ne ?, u: *Kairos - Evanđeoski teološki časopis / Godište VIII. (2014.)*, br. 2., str. 205.-215.

ZAKLJUČAK

Demokratska Republika Kongo se kreće prema ekumenskoj službi koja teži ekumenskoj organizaciji i funkcioniranju, čak i međureligijskom ili među-duhovnom pogledu. Dijalog uključuje, kao najosnovnije, to da priznamo sugovornika kao ravnopravnog sugovornika. Zato moramo znati slušati, a ne samo govoriti. Dijalog se obvezuje na iskrenost i poštenje prema protivniku. Za uspjeh dobrog odnosa između kršćanskih Crkava, svi Kongoanci su pozvani pronaći izlaz iz ravnodušnosti kako bi vidjeli dalje od razlika i vjerovali u jedinstvo prevladavajući barijere sumnji i straha. Zahvaljujući Duhu Svetom, nadahnuću i vodiču ekumenizma, možemo pronaći nove putove za pomireno zajedništvo i težiti vidljivom očitovanju bratstva koje već ujedinjuje kršćane. Svjedočenje ovog kršćanskog jedinstva je da će ekumenski dijalog služiti i zaštititi okoliš, našeg zajedničkog doma, te biti u potrazi za pravdom i mirom u Kongu i šire diljem naše Zemlje.¹¹⁸

Govoreći o ekumenizmu u Demokratskoj Republici Kongo, počeli smo od ulaska kršćanstva u Kongo, odnosno dolaskom katoličkih misionara u Kongo, zatim dolaskom protestantske crkve i pravoslavne crkve. U drugom poglavlju nastojali smo razumjeti teološko stanje ekumenskih crkava u DR Kongu, o čemu smo napravili više ili manje komparativnu studiju u odnosu na dokumente Crkava. Dakle, u drugom dijelu smo govorili o stanju u kojem kršćanske crkve u Demokratskoj Republici Kongo međusobno komuniciraju. Razgovarali smo o prednostima i nedostacima ekumenizma u Kongu. Izgledi za ekumenski dijalog su uvelike u tijeku, s obzirom da katolički, protestantski i pravoslavni kršćani potječu iz gotovo istih obitelji. Na tome se često susreću tijekom organiziranja sakramenata kao što su vjenčanje, krštenje, žalovanje itd. Unatoč kritikama s obje strane na račun, primjerice, kipova među katolicima, ili krunice, ekumenska molitva je uvijek organizirana prije svega za borbu protiv rata.

Na kraju kažemo da su, usprkos malim svađama izraženim biblijskim tumačenjem, ali i izraženim prema načinu života svake kršćanske religije, odnosi između ekumenskih Crkava u DR Kongu uglavnom su dobri. S kršćanskim religijama uvijek su postojale iste rasprave. Iako postoje i radikalni protivnici bilo koje ekumenske organizacije u DR Kongu, mi potičemo one koji se već zalažu za jedinstvo kršćana na čin ljubavi prema bližnjemu.

¹¹⁸ Usp. Pierre Dunia Mastaki, *Pour une pastorale œcuménique inculturée*, str. 388.

BIBLIOGRAFIJA

1. IZVORI

DUNIA MASTAKI, Pierre, *Pour une pastorale œcuménique inculturée – Le cas l'Archidiocèse de Bukavu en RD. Congo*, Harmattan, Paris, 2021.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, KS, VII. izdanje, Zagreb, 2008.

ENCIKLIKA PAPE PAVLA VI, *Ecclesiam suam*, KS, Zagreb, 1979.

IVAN PAVAO II, *Ut unum Sint – Orientale Lumen*, KS, Zagreb, 1995.

MASPERO, Jean, *Histoire des patriarches d'Alexandrie : depuis la mort de l'empereur Anastase jusqu'à la réconciliation des églises jacobites : 518 - 616*, Champion, Paris, 1923.

LACHER, Laurent, *L'Eglise en République Démocratique du Congo (encore) face au pouvoir*, Ifri, Paris, 2018.

LYGUNDA Li-M., Fohle, *De la Réforme protestante au protestantisme congolais : perspectives d'une évaluation missiologique*, u: *Revue théologique shalom*, CRS, 7e année, n°6, Bunia, 2017, str. 131.-134.

2. LITERATURA

2.1. Knjige

BAL, Willy, *Le royaume du Congo aux XVe et XVIe siècles – Document historique*, INEP, Leopoldville, 1963.

BAUR, Jean., *2000 ans de christianisme en Afrique, une histoire de l'Eglise Africaine*, Paulines, 2001.

BERNARDINO IGNAZIO DA VEZZE D'ASTI, „*Missione in pratica*“: *padri cappucini ne'Regni di Congo, Angola et adiacenti*, CCT, Torino, 1432.

BOISSET, Jean, *Protestantizam*, KS, Zagreb, 1999.

Comité laïc de coordination (CLC) et ses marches pacifiques, OFPRA, Kinshasa, 2018.

DÖRING, Heinrich, *Jedinstvo Crkve i mnoštvo Crkava*, KS, Zagreb, 1979.

GOMARINO RUTASHIGWA, Faustin-Noel, *L'implantation missionnaire au Congo-RDC: de l'assistance à l'autonomie financière. Une approche socio-historique*, EDGP, Paris, 2016.

IKIĆ, Niko, *Ekumenske studije i dokumenti: izbor ekumenskih dokumenata katoličke i pravoslavne crkve s propratnim komentarima*, VKT, Sarajevo, 2003.

LEROU, Sandrine, *Les orthodoxes*, BT, N° 1148, 2003.

LITAMBALA MBULI, Edouard, *Les formations théologiques dans l'Eglise catholique de la République Démocratique du Congo*, UCL, Tome 1., Louvain-la-neuve, 2005.

LUTHER, Martin, *Ispovijest Vjere (1528.): Uvodna studija i prijevod Ivan Macut – Dinko Aračić, Služba Božja, Split, 2021.*

MACUT, Ivan, *Istočna teologija – Izabrana pitanja*, SB, Split, 2021.

MWANA KITATA, Job, *Eglise catholique et crise socio-politique en RD Congo – Analyse discutive de la parole épiscopale catholique sur la paix (1990-2010)*, Haval, Quebec, 2017.

NDAYWEL, Isidore, *Histoire générale du Congo - De l'héritage ancien à la République Démocratique*, Duculot, Bruxelles, 1999.

NEDILJKO, Ante Ančić – BOŽICA, Nikola, *Kršćani i politika -zbornik radova međunarodnog znastvenog skupa, Split, 24.- 25. listopada 2002.*, Crkva u svijetu, Split, 2003.

OLIVIER, Clement, *L'Eglise orthodoxe*, PUF, Paris, 2002.

RATZINGER, Joseph, *Rezultati i problemi trećega koncilskog zasjedanja*, KS, Zagreb, 2008.

ŠAGI-BUNIĆ, J., Tomislav, *Ali drugog puta nema*, KS, II Izdanje, Zagreb, 1986.

ŠAGI-BUNIĆ J., Tomislav, *Vrijeme suodgovornosti*, KS, II. Knjiga, Zagreb, 1982.

VODOPIVEC, Janez, *Ekumenizam je ipak počeo*, KS, Zagreb, 1968.

2. 2. Članci

Agence d'Informations d'Afrique Centrale (ADIAC), „Manifestations publiques: le comité laïc de coordination sursoit temporairement ses actions prévues du 12 au 14 août, 10/08/2018.

Conférence Episcopale Nationale du Congo, *Annuaire de l'Eglise catholique en RD Congo*, SGC, Kinshasa, 2012-2013.

Constitution de la RDC du 18 février 2006, in journal officiel de la République Démocratique du Congo : Modifiée par la Loi n° 11/002 du 20 janvier 2011 portant révision de certains articles de la Constitution de la République Démocratique du Congo du 18 février 2006, 52e édition, Kinshasa - 5 février 2011.

ETEROVIĆ, Nikola, Ekumeninski dijalog - Ideal i stvarnost: Odnosi katolika i pravoslavaca u Ukrajini, u: *Crkva u svijetu*, 38(2003) br. 2., str. 265.-290.

JEAN PAUL II, Ecclesia in Africa, u: *Documentation catholique*, n° 2123, 1er octobre 1995.

MACUT, Ivan, Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana biskup i jedinstvo kršćana: Ekumenski vademecum, u: *Služba Božja* : liturgijsko-pastoralna revija, Vol. 61 no. 2, 2021., str. 269.-272.

MELICE, Anne, Le kimbanguisme: un millenarisme dynamique de la terre au cieux, u: *Bulletin des sciences*, Arson-kaow, 47 (2001. Suppl.): 3, (Brussels, 30 Novembre – 1 Decembre), str. 35. – 54.

MICHEL, Louis, collaboration de terrain dans la région des Grands Lacs africains, u: *œcuménisme et pratiques missionnaires, actes du 21e colloque du centre de recherches et d'échanges sur la diffusion et l'inculturation du christianisme*, Louvain-la-Neuve, (27 - 31 août 2000), str. 321.

NSAMBANA BONKAKO, Juslain, Cadre juridique et limites des Eglises d'Evangelisation ou de Reveil en RD Congo, u: *KAS African Law Study Library – Librairie Africaine d'Etudes Juridiques 1 (2014)*, str. 261.- 275.

PINTARIĆ, Damir, Ekumenizam da i(li) ne ? u: *Kairos - Evanđeoški časopis / Godište VIII. (2014)*, br. 2, str. 205.-215.

RONIN, Vladimi, Trois églises grecques en Afrique centrale: lieux de mémoire russes, u: *Témoigner. Entre histoire et mémoire*, Campus Antwerpen, n°124 / Avril 2017, str. 180.-185.

SINCLAIR, Christopher, Résistance et participation des évangéliques à l'œcuménisme, u: *Actualités des protestantismes évangéliques*, br. 5., PUS, 2002., str. 369. - 361.

2. 3. Internet

https://wikipredia.net/bs/Christianity_in_the_Democratic_Republic_of_the_Congo.
(20.03.2022.)

<https://www.congo-tourisme.org/decouverte/religions>. (15.02.2022.)

<https://www.vaticannews.va/fr/afrique/news/2022-03/rd-congo-le-saint-pere-erige-un-nouveau-diocese.html>. (03.04.2022.)

<https://www.afrikhepri.org/hr/proročanstvo-velikog-proroka-simon-kimbangu>.
(02.03.2022.)

[https://fr.wikipedia.org/Religion en République Démocratique du Congo](https://fr.wikipedia.org/Religion_en_République_Démocratique_du_Congo).
(10.04.2022.)

<https://atlasocio.com/classements/religions/christianisme/classement-etats-par-adherent-catholicisme>. (26 .01.2021.)

[https://fr.wikipedia.org/Patriarcat orthodoxe d'Alexandrie](https://fr.wikipedia.org/Patriarcat_orthodoxe_d'Alexandrie). (13.04.2022.)

[http://www.congo-autrement.com/ Eglise orthodoxe République Démocratique du Congo](http://www.congo-autrement.com/Eglise_orthodoxe_République_Démocratique_du_Congo). (18.12.2021.)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Richard Kakule Mahamba, kao pristupnik za stjecanje zvanja magistra teologije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mog vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, _____

Potpis

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ**

RICHARD KAKULE MAHAMBA

**RELATIONSHIP BETWEEN CHRISTIAN CHURCHES IN
THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF THE CONGO
The perspective of ecumenical dialogue**

Diplomski rad

iz Ekumenskog bogoslovlja

mentor: doc. dr. dr. sc. Ivan Macut

Split, 2022

SUMMARY

The human being is a religious being. He believes in a supreme being called God. But he faces the problem of choosing the right religion or cannot overcome the education and the religion to which his family belongs. This has been widely observed in the Democratic Republic of the Congo since the entry of Christianity to the present day. Almost the entire population of the Congo belongs to the Church and/or religions operating in the Democratic Republic of the Congo. Since the early 20th century this country, located in the middle of Africa, is home to several Christian churches. It is important to view the ecumenical unity of all these churches through joint gatherings and prayers. Therefore, ecumenical dialogue in the Democratic Republic of the Congo is a current issue.

Many authors explain in detail what decrees and encyclicals on ecumenism mean in the Christian life. The first part of this thesis, in a historical manner, deals with the entry of ecumenical churches into the Democratic Republic of the Congo, especially the Catholic Church, the Protestant Church and the Orthodox Church. Also, it should be noted that a new Christian church called Kimbanguism which was established in the 20th century in the Democratic Republic of the Congo accounts for about 10% of the Congolese population and has already spread to other countries. The second part of this thesis, in a theological manner, deals with knowledge of the theological development of the ecumenical Churches in the Democratic Republic of the Congo. These Churches are associated with Congolese politics, the organization of ecumenical prayer, but on the other hand there is some opposition to any ecumenical organization or gathering.

Compared to what is happening elsewhere in the world, it is useless to argue on this topic because a person adheres to the Christian religion of his choice with the sole purpose of „salvation“. And therefore, it will be necessary to promote love that unites us. Other reactions suggest that some Congolese who come from the same family and who choose to belong to different religions show that this should not be an obstacle to deny love for thy neighbour.

Key words: Democratic Republic of the Congo, Catholic Church, Protestant Church, Orthodox Church, ecumenical unity, decree on ecumenism, encyclic, Kimbanguism